

Gördes Büyükşehir İlçesinde Nüfus Hareketleri

Saliha KODAY (*)

Zeki KODAY (**)

Ferdi AKBAŞ (***)

Öz: Nüfus hareketleri, göçler, doğumlar ve ölümlere bağlı olarak nüfusta meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır. Nüfus hareketleri genel itibarıyla doğal nedenlere dayanmakta ve insanoğlu bu şekilde hayatını devam ettirebilmektedir. Ancak zaman zaman salgın hastalıklar, savaşlar ve doğal afetlere bağlı olarak nüfusta büyük değişimler meydana gelebilmektedir. Gördes ilçesi nüfus değerleri yönünden analiz edildiğinde; nüfus artışı daha çok doğumlarla, azalışı da göçlerle olmaktadır. Çalışmanın konusunu oluşturan Gördes ilçesi Ege Bölgesi'nin İç Batı Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari bakımdan Manisa İlinin yönetim sınırları dâhilinde olup, ilçe idari alanı içerisinde 1 ilçe merkezi, 64 mahalle (56 kırsal mahalle – köy) bulunmaktadır. Araştırma sahası idari bakımdan bağlı olduğu Manisa ilin en büyük araziye sahip olan 6. ilçesidir. Aynı zamanda nüfus bakımından ilin en az nüfuslu ilçelerinden biridir Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, Gördes ilçesinin nüfusu, 2016 yılında 28833 kişidir.

Anahtar Kelimeler: Gördes, Nüfus, Nüfus Coğrafyası, Göç.

Gördes Metropolitan District Population Movements

Abstract: Population movements include changes in the population depending on migrations, births and deaths. Population movements are generally caused by natural events, and the mankind can maintain its existence by these movements. However, occasionally, major changes in the population might be caused by epidemics, wars and natural disasters. When the district of Gördes is analyzed in terms of population values; it is observed that the population growth is mostly due to births, and the declines in the population are due to the migrations. The district of Gördes, which is the subject of the study, is located within the borders of the Western Inner Part of the Aegean Region. It is within the administrative borders of Manisa province, and there are 1 district center and 64 neighborhoods (56 rural neighborhoods - villages) in the administrative area of the district. The research area is the district that has the 6th largest land zone in the province of Manisa, where it is administratively affiliated. It is also one of the least populated districts of the province. According to the address based population registration system, population of Gördes district was identified as 28,833 people in 2016.

Keywords: Gördes, Population, Population Geography, Migration.

Makale Geliş Tarihi: 11.08.2017

Makale Kabul Tarihi: 19.01.2018

*) Prof.Dr, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü (e-posta: skoday@atauni.edu.tr).

**) Prof.Dr, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü (e-posta: zkoday@atauni.edu.tr).

***) Arş.Gör, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü (e-posta: ferdi.akbas@atauni.edu.tr).

I. Giriş

İlk insandan günümüze gelinceye kadar insanoğlu çok farklı ortamlarda yaşam mücadelesi vermiştir. Bu süreçte bazı toplumlar tarih sahnesinden silinirken bazıları da var olma çabalarını sürdürmeye devam etmiştir. Dünya üzerindeki toplumların yaşamını devam ettirebilmeleri öncelikle sahip oldukları nüfus miktarı ve niteliğine, kısacası nüfus yapısına bağlıdır (Tandoğan, 1994: 1). Her sahanın kendine özgü birtakım özellikleri mevcuttur. Mekânların sahip olduğu bu özelliklerden nüfusun sık ve seyrek oluşunun etkilendiği gibi göç alıp vermesi de etkilenmektedir (Şahin, 2015: 45).

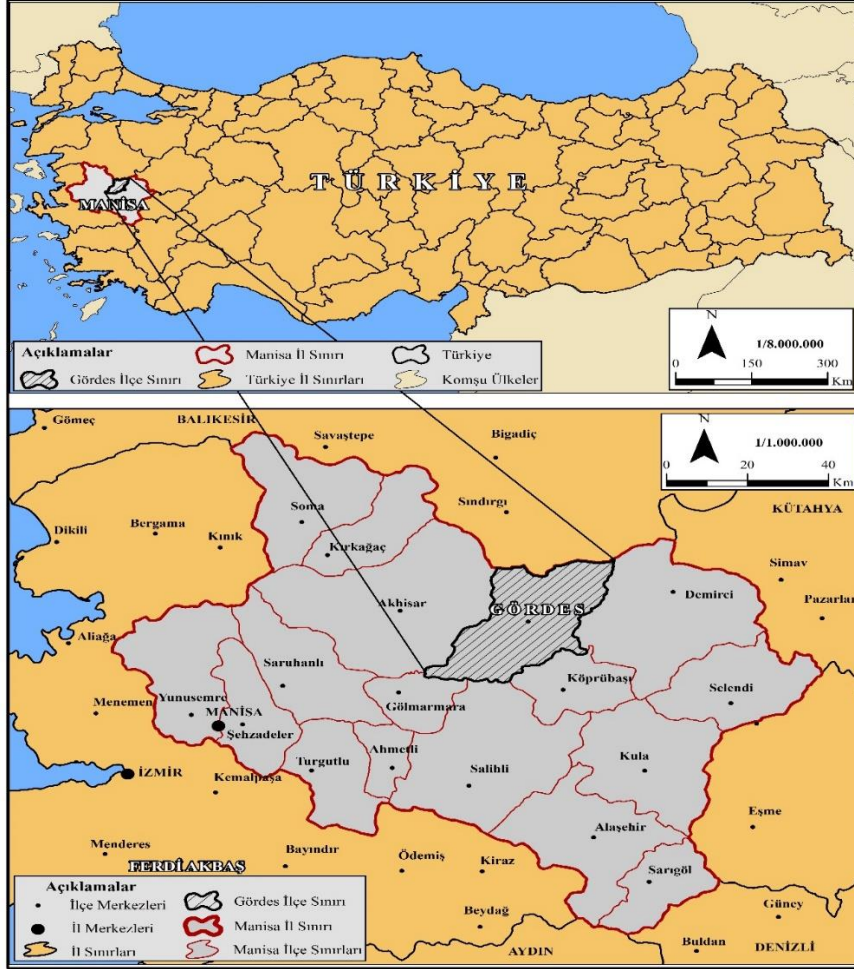
İçinde bulunduğu coğrafi çevreyi durmadan değiştirmeye ve yararlanmaya başlayan çalışan insanın çevre üzerindeki etkisi tabiatıyla her şeyden evvel sayısına, az çok sık ya da seyrek bulunmasına, az çok büyük veya küçük gruplar oluşturmasına ve kültürel, ekonomik ve teknik gelişme düzeyine bağlıdır (Tanoğlu, 1969: 29). İktisat kitaplarında ekonomik büyümenin temel unsurları, beş madde halinde sıralanmaktadır. Bunlar, sermaye birikimi, doğal kaynaklar, nüfus, teknoloji ve örgütlenme şeklinde ifade edilmektedir. Nüfusun miktarı, yapısı, eğitim durumu, sosyal ve ekonomik nitelikleri, ekonomik kalkınmanın göz ardı edilemeyecek olan temel unsurları arasında yer almaktadır. Nüfusu incelemeyen sosyal ve ekonomik sorunlara isabetli teşhis koymak ve çözüm yolları bulmak mümkün değildir. Bu sebeple nüfus, sosyal ve iktisadi planlamada önemli bir yer işgal etmektedir (Tandoğan, 1998: 2).

Araştırmanın konusunu oluşturan Gördes ilçesi Ege Bölgesi'nin İç Batı Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari bakımdan Manisa İlinin yönetim sınırları dâhilinde olup, ilçe idari alanı içerisinde 1 ilçe merkezi, 64 mahalle (56 kırsal mahalle – köy) bulunmaktadır. Ege Bölgesi'nin doğusunda yer alan Gördes ilçesi, Gediz Havzası içerisinde bulunmaktadır. Sahanın sınırları belirlenirken idari faktör esas alınmıştır. Buna göre; güneyde Manisa Köprübaşı, güneybatıda Salihli ve Gölarmara, batıda Akhisar, kuzeyde Balıkesir ili idari sınırları içerisinde kalan Sındırgı, doğuda Demirci ilçeleri ile komşudur (Harita 1.1).

Araştırma sahası idari bakımdan bağlı olduğu Manisa ilin en büyük araziye sahip olan 6. ilçesidir. Aynı zamanda nüfus bakımından ilin en az nüfuslu ilçelerinden biridir. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, Gördes ilçesinin nüfusu, 2016 yılında 28833 kişidir. Bu nüfusun yaklaşık % 62'si (17854 kişi) köylerde (kırsal mahallelerde) 38'i (10979 kişi) ise ilçe merkezinde yaşamaktadır. Gördes ilçesinin nüfus yoğunluğu (km²'ye 32 kişi) bağlı olduğu Manisa ilinden (km²'ye 105 kişi) düşüktür.

II. Sayım Devrelerine Göre Nüfus Miktarları

Araştırma sahasının Cumhuriyet Dönemi öncesi nüfusu hakkında verilere Osmanlı devrindeki tapu tahrir defterleri, şer'iyeye sicili defterleri, temettuat defterleri ve salnamelerden ulaşılmaktadır. Bu kaynaklarda, araştırma alanının sosyal ve iktisadi yapısı hakkında bilgiler de yer almaktadır. Bu nedenle adı geçen kaynaklar geçmiş ve günümüz arasındaki koşulları mukayese edebilme imkânı sağladığı için oldukça önemlidir.

Harita 1. Gördes İlçesinin Lokasyon Haritası

Gördes eski dönemlerde Aydın Vilayetinin Saruhan Sancağına bağlı bir kazadır. Bu bölgenin salnamelerinden edinilen nüfus verileri oldukça sınırlıdır. Aydın vilayetini kapsayan salnamede (H. 1307-1308) burada 51353'ü Müslüman, 318'i Ermeni, 33'ü Katolik ve 1950'si Musevi olmak üzere toplam 53654 kişiyi ikamet ettiği ifade edilmektedir. Saruhan Sancağında Müslüman nüfusun yanında, Rum, Ermeni, Bulgar, Katolik, Musevi, Protestan, Latin ve Ecnebi nüfusun da yaşadığı kayıt edilmiştir. Araştırma sahasında Hicri 1881/1882 (Miladi 1893) yılında yapılan sayım neticesinde nüfusun büyük bir bölümünü Müslüman Türk nüfus oluşturmaktadır. Bunun yanında ilçede az da olsa Yunanlı nüfus bulunmaktadır. Kayda geçen toplam 30820 Müslüman nüfusun 15426'sı kadınlar, 15394'ü erkeklerden oluşurken, Yunan nüfusunun ise 310'unu kadınlar ve 314'ü erkekler olmak üzere toplam 624 kişiden meydana geldiği tespit

edilmiştir. Gördes'in Saruhanoğulları döneminde şehir, Osmanlı devrinde 16. Yüzyıldan bu yana ise kaza olduğu ifade edilmektedir. Güvenen'e göre; Gördes Yavuz Sultan Selim döneminden iki yıl sonra hazırlanan kaza listelerinde bulunduğunu belirtmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi TD 398'de 1521 (H. 928) yılına ait kayıtlarda ilçe Kaza-ı Gördüs olarak geçmektedir. 1828, 1835, 1842 ve 1890 yıllarına ait olan Osmanlı arşiv kayıtlarında Saruhan Sancağına bağlı bir kaza durumunda olan Gördes, 1842 yılında Manisa ilinin kazalarına arasına dâhil edilmiş ve ilçe, İl merkezi ve Demirci ilçesinden sonra en fazla erkek nüfusun bulunduğu ilçe statüsüne yükselmiştir. Araştırma sahasında 1834 – 1835 yıllarında 32 mahalle, 45 köy, 1842'de ise 32 mahalle, 43 köy ve 5 çiftlik bulunmaktadır. Araştırma sahasına ait 1878 yılında tutulan kayıtlarda, ilçede 3633 hanede 13993 kişinin ikamet ettiği ifade edilmektedir. 1886 yılında ilçede yaşayanların 29250'si Müslüman ve 424'ü Rumlardan oluşmaktadır. İlçede 1884-1885 yıllarında 2 nahiye ve 126 köy yerleşmesi bulunmaktadır. 1890-1891 döneminde ise kaza merkezi olan Gördes'e bağlı Kayacık nahiyesinin 17, Borlu'nun ise 32 köyü bulunmaktadır (Bayram, 2008: 116-117, Yurdođlu, 1993: 15-23, Emecen, 1989: 2, Güvenen, 2003: 3 Aygün, 2003: 14-15, Bilgi, 2003: 29-34, Bozkurt, 2003: 6-32, Bilgi, 2001: 87-122, Köklü, 1992: 1-45, Köklü, 13). Sancağın bir kazasını oluşturan Gördes kazasında hicri 1308 (Miladi 1890) yılında Borlu ve Kayacık adlı iki nahiyesi bulunmaktadır. Bu dönemde kazada 15708 erkek ve 15736 kadın yaşamaktadır. Gördes'te hicri 1314 (Miladi 1896/1897) 2695 erkek ve 2525 kadın olmak üzere toplam 5220 kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Hicri 1326 (Miladi 1908/1909) yılına ait bir kayıttta Gördes kazasında Müslüman ve Rum nüfusun birlikte yaşadığı bildirilmektedir. Gördes'teki Müslüman nüfusun % 51'i (1754 kişi) kadınlar, % 49'u (1661 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Kazadaki Rum nüfusun ise 341 kadın ve 357 erkek olmak üzere toplam 698 kişiden oluştuğu belirtilmektedir (Aydın Vilayet Salnamesi, 1314: 280-436, Karpat, 1985: 110-186, Ertan, 2006: 10, Aydın Vilayet Salnamesi, 1314: 677, Aydın Vilayet Salnamesi, 1308: 439-538).

Tablo 1. Gördes İlçesinde 1835, 1836, 1842 Yılları Arasındaki Erkek Nüfus ve Hane Sayıları.

Yıllar	Yerleşim Yeri	Gayri Müslim					Müslim		Toplam	
		A'la	Evsat	Edna	Hane	Numro	Hane	Numro	Hane	Numro
H. 1250/M. 1835	Kasaba	9	82	76		255		1.643		1.898
	Köyler							4.235		4235
	Toplam	9	82	76		255		5.878		6.133
H. 1251/M. 1836	Kasaba	9	88	91		301				1.993
	Köyler									4.417
	Toplam	9	88	91		301				6.410
H. 1258/M. 1842	Kasaba	18	80	87	112	304	817	1.729	929	2.033
	Köyler						1.825	4.221	1.825	4.221
	Toplam	18	80	87	112	304	2.642	5.980	2.754	6.254

Kaynak: Geçmişten Günümüze Gördes, s. 117, Bilgi, 2001: s. 93, Aydın Vilayet Salnameleri (1308-1314), Ertan, 2006: 10'dan derlenerek hazırlanmıştır.

Osmanlı döneminde Gördes kazasının nüfus sayımına ilişkin edinilen bilgiler kısıtlı olmakla birlikte bu dönemdeki nüfus sayımları, ilçenin asker durumunu ve vergi ölçeğini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu sayımda yalnızca erkek nüfus tespit edilmiştir. Sayımlar sonucunda; ilçede 1835 yılında 5878 Türk (Müslüman), 255 Rum, 1842’de ise 5980 Türk, 304 Rum’un ikamet ettiği ortaya çıkarılmıştır (Tablo 1.1). Gördes kazasının nüfusunun 1600’lü yıllarda 10000-19000 arasında olduğu düşünülmektedir. Çünkü 1671’de Evliya Çelebi Gördes’te 2200 hane olduğunu ileri sürmektedir. O devirdeki hane büyüklüğünün ortalama 5 kişi olduğunu düşünülürse, ilçe nüfusunun 11000 civarında olduğu ifade edilmektedir. Aynı şekilde Şemsettin Sami 1889-1898 yılları arasında kaleme aldığı Kâmûsu’l A’lam adlı eserinde Gördes merkezde 560 Rum, 3440 Müslüman olmak üzere toplam 4000, Borlu nahiyesi dâhil 135 köyde 624 Rum’la birlikte 31444 kişinin yaşadığını ifade etmektedir. 19. Yüzyıl sonlarına doğru 4000 kişi olarak belirtilen Gördes kazasının nüfusunun 3440’nı Müslümanların 560’ını ise Rumların oluşturduğu tahmin edilmektedir. Kazada hane sayılarının artmasında 1885 tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde geçen aşiret iskânların büyük payı bulunmaktadır. Hicri 1302 (Miladi 1885) tarihli Aydın Vilayet Salnamesi 1885’te Aydın Vilayeti ’ne 70.000’e yakın, Gördes kazasına ise 291 kadın ve 327 erkek (75 hane) olmak üzere toplam 618 kişi yerleştirildiğini ifade etmektedir. Gördes’in kaza merkezi olmasının yanında topraklarının da iskâna uygun yapıda bulunması çevre kazalardan daha çok aşiretin yerleşmesini sağlamıştır. Iskân ettirilen bu aşiretlere geçinmelerini sağlamak amacıyla toprakla birlikte tarım aletlerinin devlet tarafından verilmesi yerleşimlerin daimi olması sağlanmıştır. Genel olarak başarılı bir yerleştirme politikası uygulanmasına rağmen bazı aşiretler buldukları yerleri terk etmeye çalışmışlar ancak muvaffak olamamışlardır. Bir süre sonra aşiretlerin, yerli halkın zirai faaliyetlerine engel olmaları nedeniyle verilen çadırlar geri alınmış olup, bunlar yapılan mekteplerde değerlendirilmiştir. Aşiretlerin yerleşik halkın tarımsal faaliyetlerine engel olmaları üzerine ellerindeki çadırları alınarak bu tarz girişimlerine engel olunmak istenmiş ve ayrıca aşiretlerden alınan bu çadırlar yeni yapılan mekteplerde kullanılmıştır (Karaşahin, 2006: 78, Bilgi, 1997: 23-32, Sami, 3917-3918, Çelebi, 1935: 56, Darkot, 1964: 815, Aydın Vilayet Salnamesi, 1308: 538, Aydın Vilayet Salnamesi, 1302: 271, Haykıran, 495).

Araştırma sahasında 1842 yılına ait kayıtlara göre; Gayrimüslimlere ait 112 hane bulunmakta olup, bunlarda 304 kişinin ikamet ettiği tespit edilmiştir. Aynı dönemde Müslümanlara ait olduğu tespit edilen kasaba merkezinde 817, köylerde ise 1825 hane yer almaktadır. Müslümanlara ait hanelerde kasaba merkezinde 1729, köylerde ise 4221 kişi yaşamaktadır (Tablo 1.1).

1844 yılında yapılan sadece Müslüman erkek nüfusu kapsayan yoklamada Temettüat kayıtlarına göre; kazada 2169 hane bulunmaktadır. Bu değer ise ortalama 10845 kişiye tekabül etmektedir. Bu bilgilere göre ilçe genelinde nüfus 1844’de 10845 kişi iken, 1881-1882/1893 yılına ait verilerde 31444’e yükselmiştir. Aynı şekilde ilçenin 1889-1891 yılları arasındaki nüfusunun 34803’ü Müslüman 1036’sı Rum olmak üzere 35019 kişiden oluşmaktadır. 1893-1895 yılları arasında toplam 38159 olan toplam nüfusun 37929’unu Müslümanlar, 1113’ünü ise Rumlar meydana getirmektedir. Kazanın nüfusu

değerleri 1889-1895 arasında Müslüman grupta yılda % 1.5 (toplam % 8.9), Rumlarda ise yılda % 1.2 (toplam 7.4) oranında artış göstermiştir. Tablo 1.45'e göre 1889-1895 yılları arasında Gördes'teki Rum nüfus yalnızca ilçe merkezinde ikamet etmektedir (Tablo 1.2). Kaza nüfusu, H. 1314 (M. 1896/97) senesinde 5.220 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu veriler nüfusta % 50'den fazla düşüş olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. 1889-1895 Yılları Arasında Gördes'te Yaşayan Nüfusun Dağılışı.

Yıl	Millet	Gördes						Kaza Toplamı					
		Kasaba			Kura								
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam						
1889-1891	İslam	17.886	19.094	20.303	21.511	22.719	23.928	Yıl	Millet	Erkek	Kadın	Toplam	
	Rum	726	881	1036	-	-	-						
	Toplam	18.070	19.281	20.491	21.702	22.912	24.123						
1893-1895	İslam	19.352	20.679	22.006	23.333	24.660	25.987	1889-1891	İslam	32.387	33.595	34.803	
	Rum	779	946	1.113	-	-	-		Rum	726	881	1036	
	Toplam	19.549	20.878	22.208	23.537	24.866	26.196		Toplam	32.597	33.808	35.019	
Yıl	Millet	Borlu Nahiyesi			Kayacık Nahiyesi			1893-1895	Yıl	Millet	Erkek	Kadın	Toplam
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam						
		İslam	25.136	26.345	27.553	28.761	29.970						
1889-1891	Rum	-	-	-	-	-	-	Rum	779	946	1.113		
	Toplam	25.334	26.544	27.755	28.966	30.176	31.387	Toplam	35.501	36.830	38.159		
	İslam	27.314	28.641	29.968	31.294	32.621	33.948	1893-1895	İslam	27.314	28.641	29.968	
Rum	-	-	-	-	-	-	Rum		-	-	-		
Toplam	27.525	28.854	30.184	31.513	32.842	34.172	Toplam		27.525	28.854	30.184		

Kaynak: Bozkurt, 2003: s. 7-32 ve Bayram, 2008: s. 118, Aydın Vilayet Salnameleri (1308-1314)'den derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 3. Gördes İlçesinin 1886-1908 Yılları Arasındaki Nüfusu.

Yıllar	Müslüman			Gayri Müslim		Ermeni	Toplam	Kaza Toplamı
	Erkek	Kadın	Toplam	Rum				
				Erkek	Kadın	Erkek		
1886	14.796	14.454	29.250	204	220	-	424	29.674
1889-1890	15.394	15.426	30.820	314	310	-	624	31.444
1893-1894	16.337	16.386	32.723	333	334	-	667	33.430
1896-1897	16.000	16.687	32.687	340	336	1	677	33.914
1899-1900	17.165	16.951	34.116	354	329	1	684	34.800
1908	-	-	36.599	-	-	-	756	37.351

Kaynak: Geçmişten Günümüze Gördes, s. 118, Bilgi, 2001: s. 93, Aydın Vilayet Salnameleri (1308-1314), Ertan, 2006: 10'dan derlenerek hazırlanmıştır.

İlçede hicri 1313 (Miladi 1896-1897) yıllarında 32.687 Müslüman, 676 Rum ve 1 Ermeni olmak üzere toplam 33.914, hicri 1317 (Miladi 1899) yılında ise 34.116 Müslüman, 683 Rum ve 1 Ermeni olmak üzere toplam 34.800 kişi bulunmaktadır Gördes kazasında 1904 yılı kayıtlarına göre Borlu bucağı dâhil olmak üzere 135 köyü bulunmaktadır. İlçede 1908 yılına ait nüfus kayıtlarına göre; 36.599 Müslüman ve 56 Rumla birlikte toplam 37.551 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 1.3) (Bayram, 2008: 117-118, Doğan, 1990: 416, Çabuk, 1993: 25, Manisa İl Yıllığı, 1973: 47-48, Manisa, 2000: 50, Ertan, 2006: 10-11).

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa; nüfus kayıt sisteminde çeşitli hususiyetlerin göz önünde bulundurulması neticesinde herhangi bir farklılık söz konusu değilse ilçe nüfusunun hareketli bir yapıya sahip olduğunu söylemek doğru bir ifade olacaktır. Fakat edinebildiğimiz veriler ışığında 1844 yılına ait yoklamada gayrimüslim kesimin kayıt altına alınmadığı ya da başka bir yere geçirildiği muhakeme edilebilir. Böyle bir durumun söz konusu olması da nüfus yoklamalarının belli bir düzen içerisinde yapılmadığını ve gerekli özenin gösterilmediğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebepten dolayı veriler analiz edilirken bu durumlar dikkate alınmıştır. Buna ilave olarak kazadan yapılan göçlerin nüfusta azalmaya neden olmuş ihtimali yüksektir. İlçeye ait 1844 yılı verilerine göre nüfusun büyük bir kısmı mahallelerde yaşamaktadır. Ancak diğer yıllara ait kaynaklarda nüfusun ne şekilde dağılım gösterdiği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kayıtlarda nüfus sadece cinsiyet ve etnik kökene göre ayrılmıştır. Nüfus miktarları genel bir ifade ile Aydın İli ve Saruhan Sancağının bütünü göz önünde bulundurularak tespit edilirken, Gördes ilçesinin nüfusuyla ilgili kısıtlı verilere ulaşılabilmektedir (Ertan, 2006: 10-11).

İlçenin nüfusu ile ilgili en doğru veriler Cumhuriyet Döneminde yapılan sayımlar sonucunda ortaya çıkmıştır. Ülkemizde ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında köy nüfusları hesaba katılmayarak sayım yalnızca il ve ilçe düzeyinde kalmıştır. Köylerin de yer aldığı ilk kapsamlı nüfus sayımı 1935 yılında yapılmıştır.

Hicri 1308 (Miladi 1890) yılında Borlu, Gördes kazasının bir nahiyesi iken günümüzde Demirci (Manisa) ilçesinin mahallesi (kasabası) durumundadır. Kayarık nahiyesi de aynı dönemde Gördes'e bağlıyken, zaman içerisinde Akhisar (Manisa) ilçesine dâhil edilmiştir. Gördes'in nüfus verileri derlenirken geçmiş ile günümüz arasındaki farkı ortaya koyabilmek için ilçenin bugünkü sınırı temel alınmıştır.

Araştırma sahasının nüfusunda sayım dönemleri arasında dalgalanmalar meydana gelmiştir (Şekil 1.1). İlçe nüfustaki artış ve azalışlar nüfusun hareketli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. İlçe nüfusu 1927-1985 yılları arasındaki dönemde sürekli artmıştır. Nüfusun tabii süreçlerine bağlı olarak oluşan bu artışların yanında muhtelif nedenlerle gerçekleşen göçler de sürece dâhil olmuştur. 1990-2007 yıllarında nüfus miktarında azalmalar göze çarpmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasına adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden önceki sayım dönemlerinde nüfusun fazla gösterilmesi neden olmuştur (Erhan, 2013: 121). Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden önceki ve sonraki yıllarda kır nüfusunun kent nüfusundan fazla olması ilçe nüfusunun gelişim seyrini

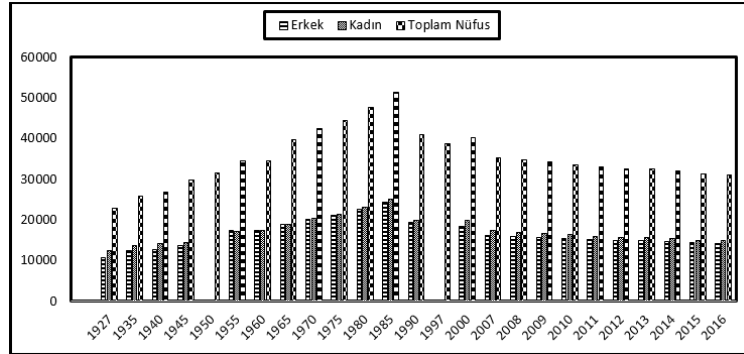
ortaya çıkarmaktadır. İlçe nüfusundaki değişimlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için nüfusun iki kategoride incelemesinin faydalı olacağı düşünülmüştür.

- 1927-2000
- 2007-2016

Tablo 4. Nüfus Sayım Yıllarına Göre Gördes İlçe Toplam Nüfusu ve Yıllık Değişim Oranı (1927-2016).

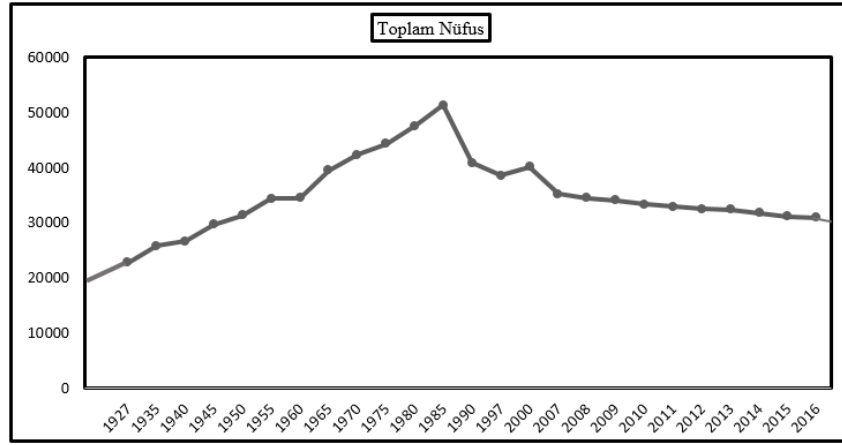
Sayım Yılları	Erkek	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)	Kadın	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)	Toplam	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)
1927	10538	-	12225	-	22763	-
1935	12242	2.0	13494	1.3	25736	1.6
1940	12465	0.3	14118	1.0	26583	0.6
1945	13415	1.5	14252	0.1	27667	0.8
1950	-	-	-	-	31302	2.6
1955	17265	2.8	17092	2.0	34357	1.9
1960	17263	-0.002	17215	0.1	34478	0.07
1965	18727	1.7	18797	1.8	37524	1.8
1970	20005	1.4	20332	1.6	40337	1.5
1975	21003	1.0	21311	0.1	42314	1.0
1980	22465	1.4	23061	1.6	45526	1.5
1985	24302	1.6	25012	1.7	49314	1.7
1990	19195	-4.2	19658	-4.2	38853	-4.2
1997	-	-	-	-	38516	-0.1
2000	18339	-0.4	19771	0.05	38110	-0.3
2007	16033	-1.7	17138	-1.9	33171	-1.8
2008	15782	-1.6	16718	-2.4	32500	-2.0
2009	15632	-1.0	16438	-1.7	32070	-1.3
2010	15199	-2.8	16146	-1.7	31345	-2.2
2011	15039	-1.0	15818	-2.0	30857	-1.5
2012	14877	-1.0	15614	-1.3	30491	-1.2
2013	14790	-0.6	15551	-0.4	30341	-0.5
2014	14598	-1.3	15170	-2.4	29768	-1.8
2015	14165	-3.0	14879	-1.9	29044	-2.4
2016	14073	-0.6	14760	-0.8	28833	-0.7

Kaynak: Genel Nüfus Sayım Sonuçları ve ADNKS verilerinden derlenmiştir.

Şekil 1. Gördes İlçesi'nde Sayım Dönemlerine Göre Toplam, Kadın ve Erkek Nüfusun Gelişimi.

İlk sayım dönemi olan 1927 yılında 22763 olarak tespit edilen nüfus, 1935'te % 1.6 oranında artış göstererek 25736'ya yükselmiştir. Detaylı nüfus sayımlarının yapılmaya başlandığı 1935-1940 arasındaki sayım dönemlerinde ilçe nüfusu 25736'dan 26583'e düşmüştür. Bu dönemdeki yıllık artışın % 0.6 oranında gerçekleştiği Gördes'te, bu değer Türkiye yıllık nüfus artış hızının (% 1.9) altında kalmıştır. Savaş yıllarına rastlayan bu yıllarda ilçede huzur ve güven ortamının bulunmaması, halkın ekonomik açıdan zor durumda olması ve II. Dünya Savaşından dolayı erkek nüfusun askere alınması gibi sebepler nüfus artış hızını etkilemiştir. Bu dönemdeki nüfusun cinsiyetler arasındaki durumu incelendiğinde; kırsalda erkek nüfus 361 kişi, kadın nüfus ise 582 kişi artmıştır. İlçe merkezinde hem erkek (138 kişi) hem de kadın nüfus (42 kişi) miktarında düşüş meydana gelmiştir (Tablo 1.4, Şekil 1.1).

Şekil 2. Gördes İlçesi'nde Nüfusun Gelişim Seyri (1927-2016).

1940-1945 sayım dönemlerinde Gördes ilçesinin nüfus 26583'den 27667'ye yükselmiştir. Bu devrede yıllık nüfus artışı % 0.8 oranında gerçekleşerek ülkemiz ortalamasının (% 1.0) altında kalmıştır. Bu dönem ülkemizde (1927-1990) yıllık nüfus artışının en az olduğu (% 1.0) devredir (Erhan, 2013: 124-125, Demirci, 2000: 280). Bu dönemde Gördes ilçe merkezinin nüfusu 16 kişi, köylerde bu değer 1068 kişi olmuştur. Bu devrede erkek nüfustaki artış göze çarpmaktadır. Erkek nüfus % 1.5 oranında artış gösterirken, kadın nüfusta bu değer % 0.1 olmuştur. 23 Ocak 1940 tarihinde ilçe merkezinde meydana gelen toprak kayması neticesinde evleri yıkılan insanlar göç etmek zorunda kalmıştır. İlçe merkezine nazaran köy nüfusunun daha fazla olması, merkezde ikamet edenlerin mecburi olarak köylerine döndüklerini göstermektedir (Tekdemir, 2016: 111).

Gördes ilçe nüfusu 1945-1950 yılları arasında 27667'den 31302'ye ulaşarak % 2.6 oranında artmıştır. Bu değer, İlçe nüfusunun bütün sayım dönemlerinde yakaladığı en yüksek artış oranı olup, aynı zamanda Ülkemiz ortalamasının da (% 2.3) üzerindedir. II. Dünya Savaşından dolayı askere alınan nüfusun terhis edilmesi, evlilik oranlarının artması sonucunda doğumların fazlaşması, sağlık alanındaki pozitif gelişmelerle ölüm

değerlerinin düşmesi, refah düzeyinin yükselmesi nüfusun artmasını sağlayan etkenlerdir (Erhan, 2013: 125).

1950 sayım döneminde ilçe nüfusu 31302'den 34357'ye yükselmiştir. Yıllık artış değeri ise bir önceki döneme göre % 1.8 oranında artış göstermiştir. 1955 yılında nüfus % 0.8 değerinde azalarak % 1.9'a gerilemiştir. Bu devrede kadın ve erkek nüfus incelediğinde; nüfusun % 2.8'ini erkeklerin, % 2'sini ise kadınların oluşturduğu görülmektedir (Tablo 1.4, Şekil 1.1).

1955-1960 sayım dönemi yıllık nüfus artışının en az olduğu devrelerden birini oluşturmaktadır. Bu dönemde erkek nüfus 2 kişi azalırken, kadın nüfus 124 kişi artmıştır. İlçenin toplam nüfusu % 0.07 oranında artarak, 34357'den 34478'e yükselmiştir. Bu dönem ülkemizde nüfus artışının en yüksek olduğu devredir. Çünkü ülkemiz bu döneme kadarki Cumhuriyet Türkiye'sinin en hızlı kalkınma devresini gerçekleştirmiş ve ülkemizin her yöresi inşaat ve imar şantiyesi haline getirilmiştir (Doğanay, 2016: 177).

Tüm sayım dönemleri içerisinde 1960-1965 devresi, yıllık nüfus artışının en fazla olduğu üçüncü devredir. Bu dönemde yıllık artış oranı erkek nüfusta % -0.002'den % 1.7'ye, kadın nüfusta ise % 0.1'den % 1.8'e yükselmiştir. Toplam ilçe nüfusu 3046 kişi artarak 34478'den 37524'e yükselmiştir. Bir sonraki sayım döneminde (1965-1970) toplam nüfusta artış devam ederken kadın ve erkek nüfusta ise düşüşler meydana gelmiştir. Yıllık nüfus artışı bir önceki devreye göre % 0.3 oranında azalarak % 1.5 olmuştur (Tablo 1.4). 1960-1970 arasındaki dönem gerek ülkemiz gerekse inceleme sahası açısından nüfus artış hızının düşmeye başladığı devre olarak dikkat çekmektedir. Genel nüfus artışındaki düşüşlere iç göçlerle birlikte değişmeye başlayan sosyal yapıdaki farklılıklar yani kent yaşamının aile dokusuna etkisi ve çocuk sayısındaki kısıtlama ile iç ve dış göçler sebebi ile göç eden erkek nüfusun başlangıçta ailelerinden ayrı olması, doğum oranlarının düşmesine neden olmuştur (Sergün, 1974-1977: 217, Erhan, 2013: 126).

1975 yılından itibaren artmaya başlayan nüfus 1980'de 42314'den 45526'ya yükselmiştir. Bu dönemde erkek nüfustaki yıllık artış değeri % 1.4, kadın nüfusta ise % 1.6 olmuştur. Nüfus 1985 yılında bir önceki yıldan % 0.2 daha fazla artış göstererek tüm sayım dönemleri içerisinde en yüksek değere (49314) ulaşmıştır. Bu devrede erkek nüfus 22465'ten 24302'ye, kadın nüfus ise 23061'den 25012'ye yükselmiştir. Cinsiyetler arasındaki yıllık artış oranı farkının (% 0.1) kadın nüfusun lehinde olduğu tespit edilmiştir. 1985-2000 yılları arası, ilçe nüfusunun zirveye ulaşip tekrar düşmeye başladığı dönemdir. 1985 yılı nüfus grafiğinin pik noktasını teşkil etmektedir. 1985'de zirvede olan nüfus değerleri bir sonraki sayım dönemi olan 1990'da % -4.2 oranında azalarak 38853'e 1997'de 38516'ya gerilemiştir (Tablo 2.4, Şekil 2.1, 2.2). Bu devrede nüfusta meydana gelen düşüşe belli etkenler yol açmıştır. Kırsal kesim ile ilçe merkezi nüfusları mukayese edildiğinde, kırsal nüfus azalırken ilçe merkezi nüfusunun artış eğiliminde olması dikkat çekicidir. Bu durum kırdan kente göçün en önemli göstergesidir.

Sayım devreleri arasında 1997-2000 döneminde toplam nüfus % -0.3 oranında azalarak 38110 olmuştur. Ülkemizde 2007 yılı itibariyle daha kesin ve itimat edilen sonuçların elde edilecek adrese dayalı nüfus kayıt sistemine (ADNKS) geçiş yapılmıştır. Önceki sayım periyotlarında türlü nedenlerle (İller Bankasından daha fazla pay almak gibi) fazla gösterilen nüfus miktarları, bu sistemle beraber daha muntazam bir hale bürünmüş ve gerçeği yansıtan bir hal almıştır. 2007 ve sonrasındaki nüfus miktarları incelendiğinde, küçük artış ve azalışlar dışında kararlı bir nüfus değişimi görülmektedir. 2007 yılında toplam nüfus 4939 azalarak 33171'e düşmüştür. Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden sonraki sayım yıllarında ilçe toplam nüfusu sürekli düşüş göstermiş olup, en yüksek değere 2015 yılında % -2.4 ile ulaşmıştır. Bir sonraki sayım dönemi olan 2016'da ise toplam nüfus % -0.7 oranında azalarak 28833'e gerilemiştir.

III. Kırsal Nüfusu

Ülkemizde İkinci Dünya Savaşından sonra sağlanan nispi huzur ve sükûn sayesinde geleceğe daha büyük bir güvenle bakılması gibi psikolojik sebep, milli gelirin artması gibi iktisadi etken, nüfus yapısının değişmesini kolaylaştırmıştır. Bu değişim aşaması kendini daha çok kırsal kesimde belli etmiş olmakla birlikte bu vetirede meydana gelen nüfus hareketleri de bunu kanıtlar niteliktedir (Tandoğan, 1998: 57, Erhan, 2013: 127, Demirci, 2000: 275).

Gördes'te kırsal nüfus 1965 yılına kadar artış, 1960'ta küçük bir azalış ve bundan sonra ise 1985 yılında kadar tekrar artış göstermiş, sonraki sayım dönemlerinde ise sürekli azalış eğilimi içerisinde olmuştur (Tablo 1.5, Şekil 1.3). 1955 yılında ilçe nüfusunun % 11.9'u ilçe merkezinde % 88.1' ise köylerde yaşamaktadır. 1990 yılına gelindiğinde köy nüfusu % 13.2 oranında azalarak % 74.9'a düşmüştür. Bu oranlar çeşitli nedenler kırsal kesimdeki nüfusun ilçe merkezine doğru yer değiştirdiğini ifade etmektedir. Araştırma sahasının oluşturan Gördes ilçesinde sayım dönemlerinin hepsinde kırsal kesimin barındırdığı nüfus miktarı ilçe merkezinden fazla olmuştur. Sayım periyotları içerisinde köy nüfusları en yüksek değere 1985 yılında ulaşmıştır. Bu dönemden sonraki süreçlerde köy nüfuslarında sürekli bir azalma yaşanırken, ilçe merkezi nüfusunda ise sayım dönemleri itibariyle artış-azalışlar meydana gelmiştir. Köy nüfusları azalırken ilçe toplam nüfusunda da düşüşler olması hem ilçe merkezinde hem de köylerde göç olayının yaşandığını ortaya çıkarmaktadır. Gördes ilçesinde genel itibariyle hemen hemen bütün sayım dönemlerinde hem ilçe merkezi hem de kırsal kesim nüfusunda kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olması göç olayının varlığının delilidir. Buna ek olarak İlçede 1955 yılına kadar yapılan sayımlarda erkek nüfusun azlığı dikkat çekicidir. Bunun nedenleri hem II. Dünya Savaşının ülkemize de sıçraması olasılığına karşı çok sayıda erkeğin silahaltına alınmış olması, hem de yüzyılın başındaki İtalyan, Balkan ve I. Dünya ve Kurtuluş savaşlarındaki erkek nüfusun yitirilmesinden doğan boşluğun henüz doldurulamamış olmasıdır (Tekdemir, 1974: 112). Daha sonraki süreçte sağlanan güven ortamına bağlı olarak artan ekonomik refah düzeyi nüfus artışı teşvik edilmesini sağlamıştır (Tandoğan, 1998: 57).

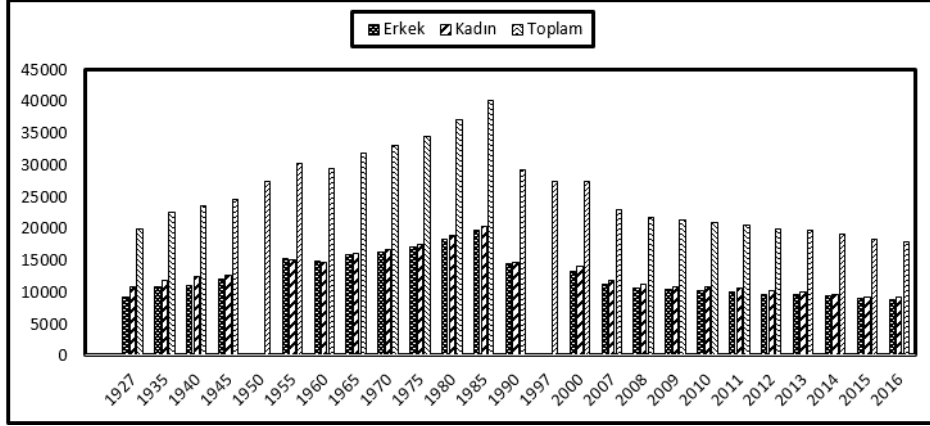
Ülkemizde detaylı nüfus sayımlarının yapılmaya başlandığı 1935 yılında 22561 olan kırsal nüfus, sayım devreleri süresince en fazla 1985 yılında 40068'e yükselmiştir.

İlçedeki kırsal nüfusun yıllık artış oranları göz önüne alındığında; en fazla artışın % 2.3 ile 1950’de, en az ise % -5.6 ile 1990 yılında olduğu görülmektedir. 1935 yılına ait cinsiyet oranları mukayese edildiğinde; kırsal nüfusun % 2.1’ini (10702) erkek nüfus, % 1.3’ünü (11859) kadın nüfusun oluşturduğu göze çarpmaktadır (Tablo 1.5, Şekil 1.3). Muharebe dönemi geçmiş olmasına rağmen etkisinin hala devam ettiğini nüfus miktarlarından anlaşılmaktadır. 1945 senesinde kırsal nüfustaki % 0.9 oranındaki artışın savaş şartları nedeniyle silahlı tutulan asker nüfusun terhis edilmesinin büyük etkisi olmuştur (Doğanay, 1991: 86). Bu dönemde erkek nüfus % 1.5 oranında artış göstererek 11063’ten 11913’e yükselmesi bu durumu desteklemektedir.

Tablo 5. Nüfus Sayım Yıllarına Göre Gördes İlçesi’ne Bağlı Köylerin Nüfusu ve Yıllık Değişim Oranı (1927-2016).

Yıllar	Erkek	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)	Kadın	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)	Toplam	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)
1927	9175	-	10706	-	19881	-
1935	10702	2.1	11859	1.3	22561	1.7
1940	11063	0.7	12441	1.0	23504	0.8
1945	11913	1.5	12659	0.3	24572	0.9
1950	-	-	-	-	27432	2.3
1955	15141	2.7	15101	1.9	30242	2.0
1960	14751	-0.5	14656	-0.6	29407	-0.6
1965	15900	1.6	15959	1.8	31859	1.7
1970	16313	0.5	16663	0.9	32976	0.7
1975	17000	0.8	17405	0.9	34405	0.9
1980	18222	1.4	18902	1.7	37124	1.6
1985	19689	1.6	20379	1.6	40068	1.6
1990	14382	-5.4	14704	-5.6	29086	-5.6
1997	-	-	-	-	27335	-0.9
2000	13220	-0.8	14081	-0.4	27301	-0.04
2007	11097	-2.3	11779	-2.3	22876	-2.3
2008	10533	-5.1	11122	-5.6	21655	-5.3
2009	10375	-1.5	10883	-2.1	21258	-1.8
2010	10119	-2.5	10759	-1.1	20878	-1.8
2011	9944	-1.7	10502	-2.4	20446	-2.1
2012	9659	-2.9	10244	-2.5	19903	-2.7
2013	9530	-1.3	10065	-1.7	19595	-1.5
2014	9448	-0.9	9607	-4.6	19055	-2.8
2015	8921	-5.6	9272	-3.5	18193	-4.5
2016	8727	-2.1	9127	-1.6	17854	-1.7

Kaynak: Genel Nüfus Sayım Sonuçları ve ADNKS verilerinden derlenmiştir.

Şekil 3. Sayım Yıllarına Göre Kırsal Nüfusun Gelişimi (1927-2016).

Sayım yılları içerisinde 1945-1950 arasındaki dönem yıllık % 2.3 ile en fazla artışın yakalandığı devredir. Bu dönemde kırsal nüfus 24572'den 27324'ye yükselmiştir. 1950'li yıllar Türk tarımında teknolojik değişimin yaşandığı dönemlerden biridir. Dönem içerisinde meydana gelen mekanik gelişmelerin en önemlisini kullanılan traktör sayısındaki artış oluşturmaktadır (Makal, 2001: 110). Süreç içerisinde artan makinalaşma ile tarım gelirleri süratli bir şekilde artmaya başlamıştır (Kılıçbay, 1985: 114). Nüfus artışını, ölüm oranların gerilemesi ile tıbbın ilerlemesi ve tıbbi hizmetlerden toplumun yeterince faydalanması hızlandırmaktadır (Doğanay, 1991: 86). 1954 yılında yapımına başlanan Demirköprü barajı 1960'ta tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Baraj yapılmadan önceki süreçte Gördes'e bağlı olan Borlu bucak merkezi, baraj yapılınca sular altında kalmıştır. Evleri sular altında kalan Borlu sakinleri Demirci ilçesine göç etmişlerdir (Tekdemir, 1974: 106). Bu durum 1955-1960 arasındaki nüfus miktarlarından da anlaşılmaktadır. 1955 sayım döneminde 30242 olan kırsal nüfus 1960'a gelindiğinde % -0.6 oranında azalarak 29407 olmuştur. 1960 sayım döneminde 29407 olan nüfus, bir sonraki devrede % 1.7'lik bir artış göstererek 31859 olmuştur. 1985 yılına kadar genellikle artış eğiliminde olan toplam kırsal nüfus içerisindeki kadın nüfusun oranı erkek nüfustan fazla olmuştur. Cinsiyetler arasındaki nüfus dağılımı incelendiğinde her iki nüfus grubunun 1955-1985 arasındaki periyotta genellikle 15000'ün üzerinde seyrettiği görülmektedir. Artış oranları arasında da çok büyük fark bulunmamaktadır. 1969 yılının Mart ayı ve 1970'in Nisan ayında meydana gelen depremler ilçeyi büyük ölçüde etkilemiştir. Bu depremlerin sonucunda köy yerleşmelerinin büyük bir kısmı zarar görmüş ve burada ikamet eden halk devletin sağlamış olduğu ekonomik imkânlarla kendilerine yeni bir konut inşa etmiştir. Bunun yanında özellikle 1970 yılındaki depremde bazı köylerdeki (Günkonak-Emede) gibi konutların % 90'ını yıkılmış % 10'unu ise oturulamayacak hale gelmiştir. Bunun üzerine bu köylerde yaşayanların ilçe merkezine göç ettirilmesine karar verilmiştir (Tekdemir, 1974: 108). Bunun yanında 1970'li yıllar araştırma sahasında nüfus artış hızının azaldığı döneme rastlamaktadır. 1965 senesinde kırsal nüfus % 1.7 oranında büyürken bu değer

1970'te % 0.7'ye 1975'te ise % 0.9'a düşmüştür. Bu durumu en iyi yurtdışına olan göçler izah etmektedir. Bu devre Ülkemiz genelinde olduğu gibi çalışma sahasında da nüfusun bir kısmının ülke dışına göç ettiği bir dönemdir. Bu yıllarda özellikle Batı Avrupa'ya işçi göçü, bireysel göç, firma, kurum destekli göçler yapılmıştır (Kütük, 2015: 6010). Gördes'in iş olanakları açısından kısıtlı bir yapıya sahip olması, çevresinde İzmir, Manisa gibi büyükşehirlerin ve işlek yolların bulunması ilçedeki nüfus kitlesinin göç etmesine yol açmıştır.

1975'ten sonra yakaladığı yıllık % 1.6'lık artışla 1980 yılında 37124'e ulaşan nüfusun % 1.4'ünü erkekler, % 1.7'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Bir sonraki sayım dönemi olan 1985'te nüfus grafiğindeki zirve noktasına erişen kırsal nüfus, 1990 yılında tüm sayım dönemleri arasındaki en büyük düşüşü yaşayarak adeta bundan sonraki düşüşler hakkında bilgi vermektedir. Bundan sonraki tüm sayım periyotlarında azalan nüfus artışı hızları dikkat çekmektedir. Aynı yıllarda ilçe merkezi nüfusunda yıllara bağlı artış ve azalışların meydana gelmesi nispeten ilçe merkezine göç edildiğini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin; 1997 yılında ilçe merkezi nüfusu 10573 iken 2000 yılında % 0.7 artarak 10809'a çıkmıştır. Aynı dönemlerde kırsal nüfusta meydana gelen azalmalar bu ifadeyi doğrulamaktadır. Köprübaşı 20.05.1990 tarihinde ilçe statüsüne kavuştuktan sonra Gördes'e bağlı Alanyolu, Yeşilköy, Esatköy, Kavakyeri, Karakeçili, Kıransayh, Kurtlar, Kürekçi, Saraliler, Sargaç, Tepeköy, Kıdırcık ile Salihli'ye bağlı Gökeyüp Köprübaşı'na bağlanmıştır. Ancak daha sonraki yıllarda Karakeçili, Kürekçi, Saraliler ve Gökeyüp Köprübaşı ilçesi sınırlarından çıkarılmıştır (Karakeçili, 2016: 51).

1990-1995 dönemleri ve sonrasında Gördes'in köylerinde nüfus miktarı azalış göstermektedir. Bu durum 2007 yılında dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. Bu durumu tütün üretimindeki kota uygulaması ve enflasyona bağlı olarak çiftçinin mazot ve gübre fiyatlarındaki artıştan ve malının satışından kazanç elde edememesi ortaya çıkarmıştır. Bunun neticesi de ilçeden Manisa il merkezine ve diğer büyük şehirlere göç şeklinde olmuştur. Bilhassa sanayi faaliyetlerin yoğunluk kazandığı ve iş bulma imkânının fazla olduğu yerlere yapılan göçler, ilçenin gelişme potansiyelini düşürmüştür. Kadın nüfusa oranla erkek nüfusta meydana gelen düşüşler göçlerin en önemli göstergelerindedir (Bayram, 2008: 124-126).

Kırsal nüfus 1935-1990 yılları arasında 20.000 değerinin altına düşmezken, 2012'den itibaren % -2.7 oranında azalarak 19903'e inmiştir. 1990 yılında toplam nüfusun % 25.1'i ilçe merkezinde, % 74.9'u köylerde yaşamaktadır. 2012 yılında ise kırsal nüfus % 65.3'e düşerken, şehir merkezi ise % 34.7'ye yükselmiştir. Nüfustaki değişim sürerken kırsaldan şehir merkezine olan göçler de devam etmektedir. 2007 yılında adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmesi ile birlikte daha doğru ve mübalağadan uzak nüfus verileri tutulmaya başlanmıştır. 2008 yılında % -5.3 oranında azalan kırsal nüfus, 2009-2010 sayım dönemlerinde aynı oranda (% -1.8) düşüş göstermiştir. 2015 sayım devresinde yüksek sayılabilecek oranda azalan kırsal nüfus, bir sonraki sayım dönemi olan 2016'da % -1.7'lik bir azalma ile tüm sayım dönemleri arasında en düşük değere sahip olmuştur.

Gördes ilçesinin 1935-2016 yılları arasındaki kırsal nüfusu detaylı incelemeye alınırsa 21 köyün nüfusunun düşüşe uğradığı ortaya çıkmaktadır (Tablo 1.6). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar Gördes'e bağlı bulunan köylerin sayısında artış ve azalışlar meydana gelmiştir. Bunları en önemlisi Demirköprü barajının inşa edilmesiyle olmuştur. Gördes'in 1904 yılında Borlu bucağı ile birlikte toplam 135 köyü bulunmaktaydı. Borlu bucağı günümüzdeki yerine Demirköprü Barajının yapılmasıyla taşınmıştır. Köprübaşı 1959'da bucak haline getirilerek Demirci ilçesine bağlanmıştır. 1921 yılında Gördes'in Borlu ve Kayacık adlarında iki bucağı bulunmaktaydı. Yine 1921 senesinde Dağdere ve Yeğenoba köyleri de Gördes'in idari sınırları arasında yer almaktaydı. 21 Mayıs 1921 tarihinden Gördes'in Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmesiyle Kayacık, Yeğenoba ve Dağdere köyleri talan edilmiştir. İşgalden sonraki hasar gören resmi yapıların yeniden inşası için çalışmalar yapılmış ve bu amaç doğrultusunda her köyden köyün ekonomik seviyesi ve nüfus miktarı göz önünde bulundurularak inşaat malzemeleri talep edilmiştir. Bu isteklere Dağdere ve Yeğenoba köylerinin sakinleri tarafından olumsuz cevap verilmesi üzerine Gördes'in resmi yetkilileri ve ileri gelenleri bu köyleri ilçeden ayırarak Akhisar'a bağlamışlardır. Araştırma sahasında 22 Ekim 1950 tarihinde yapılan genel nüfus sayımında 102 köy bulunduğu tespit edilmiştir. Bunlardan Kurtutan köyü, 23 Ekim 1955 nüfus sayımından önce ilk olarak Salihli'ye bağlı olan Adala bucağına dâhil edilmiştir. 1954 yılında Demirköprü Barajının yapımına başlanmış ve baraj 1960'ta işletmeye açılmıştır. Baraj yapılmadan önceki süreçte Gördes'e bağlı olan Borlu bucağı, barajın işletmeye açılmasından sonra sular altında kalmıştır. 1959'da Borlu'nun Demirci'ye katılması, Borlu halkının buraya göç etmesine yol açmıştır. Aynı yıl içerisinde burası bucak merkezi durumuna getirilmiş ve Gördes'in Armağan, Gerencik, Karacaibrahim, Karyağdı, Kulalı, Selviler, Şelekler, Tokmaklı, Yabacı, İcikler, Gümele, Hüdük, Çayköy, Kızılca ve Yumuklar köyleri buraya bağlanmıştır. İcikler, Gümele, Çayköy, Kızılca, Hüdük ve Yumuklar köyleri daha sonra Kula ilçesine dâhil edilmiş ancak sonraki süreçte yeniden Borlu bucağına katılmışlar ve Borlu'nun Tahtacı köyüne taşınması sonucunda köyler buradan ayrılamamış sonunda Demirci ilçesinin köyleri arasındaki yerlerini almışlardır. 1959 yılında idari alanda yapılan değişiklikler devam etmiş, yine Gördes'in köylerinden olan Akçaköy, Hacıköseli, Kelli, Mamatlı, Oraklar Salihli'nin sonradan Karataş adını alan Adala bucağına katılmışlardır. Bunlardan Oraklar köyü zaman içerisinde sular altında kalınca yeri değiştirilerek aynı adla yeniden kurulmuştur. Gördes'in bir diğer bucak merkezi olan Köprübaşı, 1955'ten sonra Borlu halkının bir kısmının buraya gelip yerleşmesiyle kurulmuştur. Evleri sular altında kalanların da yerleşmek için Köprübaşını seçmesi, buranın Gördes'e bağlanmasını ve bucak merkezi haline getirilmesini sağlamıştır. Köprübaşı'na bağlı köylerden Tepeköy, Çarıklar ve Cıcıklı sular altında kalmış ancak yeri değiştirilerek aynı adla yeniden kurulmuştur. Araştırma sahası sınırları içerisinde Tepeköy olarak adlandırılan bir köy daha bulunmaktadır. Önceki süreçte Borlu bucağındaki Tepeköy'ü Gördes ilçe merkezindeki Tepeköy'den ayırt edebilmek için buraya Borlu tepe adı verilmiştir. Sacayak, Temrek, Armutdere, Eceköy, Hanaylı, Topalmusa, İbişderesi köyleri de bütünüyle sular altında kalmışlardır. Buralarda ikamet eden halk farklı yerlere taşınmışlar ve buralarda köylerini yeniden kuramamışlardır. 1959 yılında yapılan değişikliklerden biri de Balıkesir'in

Sındırgı ilçesi dâhilinde yer alan Kihra köyünün Gördes'e bağlanması olmuştur. 28.09.1961 tarihinden alınan bir kararlar Çiçekli adı verilen Kihra, günümüz itibariyle Gördes'in en kalabalık ikinci mahallesini oluşturmaktadır. 1966 senesinde önceki dönemlerde Kızıldam köyünün mahallesi konumunda olan Çatalarmut köy statüsüne kavuşmuştur. 02.06.1968 tarihinde ise Köprübaşı bucak merkezi ile Güneşli köyünde belediye teşkilatı kurulmuştur. Ancak Köprübaşı bucak merkezinin nüfusu 2000'den düşük olması neticesinde burada belediye teşkilatı kurulmasını sağlamak amacıyla Avşar, Karabük, Çamyurdu köyleri belediye sınırları içine alınmıştır. Güneşli köyü için de aynı durum söz konusu olmuş ve Evciler köyü buranın sınırlarına dâhil olmuştur. 1972'de de Kayacık köyünde belediye teşkilatı kurulmuştur. Gördes ilçesinde 28.03.1969 ve 28.04.1970 tarihlerinden meydana gelen depremde Günkonak, Kıranköy, Efendili, Kuşlukköy, Oğulduruk, Börez, Beğel, Malaz, Dutluca, Kalemoglu, Çiçekli, Karayağcı, Kayacık köyleri büyük hasar görmüştür. Depremde evlerin büyük bir kısmı (yaklaşık % 90) oturulamayacak hale gelmiş ve evleri yıkılan vatandaşlar devletin desteği ile kendilerine yeni bir ev inşa etmişlerdir. Yalnızca Günkonak köyü sakinlerinin ilçe merkezine taşınmalarına karar verilmiştir (Tekdemir, 1974: 105-108).

IV. Şehir Nüfusu

Araştırma sahasında kırsal kesimde görülen nüfus süreçleri ilçe merkezinde de kendini göstermiştir. İdari işlevinin yanı sıra zaman içerisinde gelişmeye başlayan fonksiyonlara (kısmen ticaret ve hizmet) paralel olarak 1990'lı yıllara kadar nüfusunda artışlar, 2000'den itibaren ise azalışın yoğunlukta olduğu dalgalanmalar meydana gelmiştir. İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında 2883 olan nüfus, günümüze değin yükselerek 2016'da 10979 kişiye ulaşmış ve çeşitli işlevler edinerek şehir statüsü kazanmıştır (Tablo 1.10).

Bir sonraki sayım döneminde (1935) toplam nüfus yıllık % 1.2 oranında artış göstererek 3175'e yükselmiştir. 1940 yılında 96 kişi azalan nüfus 3079'a gerilemiştir. Bu devredeki düşüşte savaş ortamının ortaya çıkardığı durum etkili olmuştur. 1945'teki sayımda erkek nüfusun artması muhabere durumunun sona erdiğinin ve asker nüfusun terhis edilmeye başlandığının göstergesidir. Yıllık % 0.5'lik artış değeriyle 1945 yılında toplam nüfus 3095'e çıkmıştır. Aynı dönem içerisinde kadın nüfusta % -1.0'lık bir düşüş yaşanmıştır (Tablo 1.10). II. Dünya savaşının etkilerinin yanında 23 Ocak 1940 tarihinde ilçe merkezinde meydana gelen toprak kayması neticesinde evleri yıkılanların çevre köy ve kasabalara doğru göç etmeye başlamaları ilçe merkezinde nüfus seyirinin gelişiminde etkili olmuştur (Tekdemir, 1974: 111).

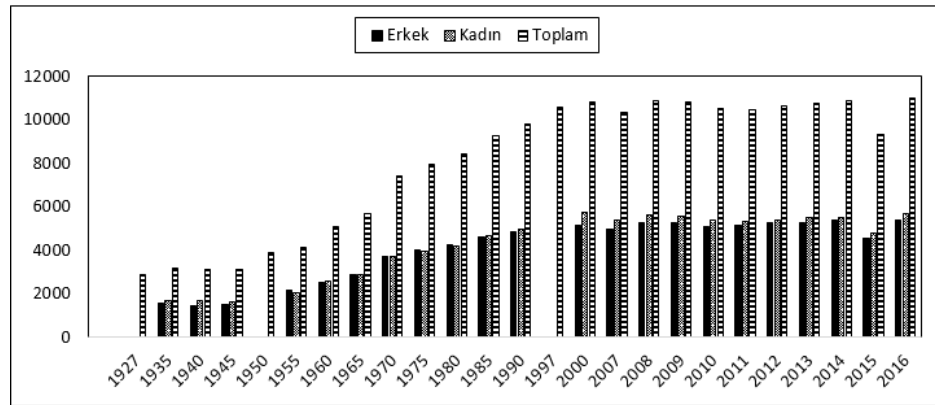
1950 sayım döneminde % 5'lik bir artış yakalayan nüfus 3870'e yükselmiştir. Bir sonraki sayım devresi olan 1955'te erkek nüfus % 4.1, kadın nüfus ise % 2.5 oranında artış göstermiştir. Sonraki sayım periyotlarında nüfus artışı devam etmiş olup, bu durum Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine geçilen 2007 yılına kadar sürmüştür. 2007'den önceki sayım devrelerinde en yüksek nüfus değerine 2000 yılına ulaşılmıştır. Bu süreçte kadar devam eden artışta rol oynayan temel faktörü ilçe merkezinin çeşitli nedenlerle kırsal kesimden göç alması oluşturmaktadır. Bilhassa 1970 ve 1980 arasındaki dönemde

erkek nüfusun fazla çıkması bu durumu kanıtlamaktadır (Tablo 1.10, Şekil 1.4). Erkek nüfusun bu dönemlerdeki üstünlüğü, sanayi, ticaret ve hizmet gibi faaliyet kollarında iş bulmak için ilçe merkezine doğru yer değiştirmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 10. 1927-2016 Yılları Arasında Göres İlçe Merkezi Nüfusunun Gelişimi (%).

Sayım Yılları	Erkek	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)	Kadın	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)	Toplam	Yıllık Artış ve Azalış Oranı (%)
1927	-	-	-	-	2883	-
1935	1540	-	1635	-	3175	1.2
1940	1402	-1.8	1677	0.5	3079	-0.6
1945	1502	1.4	1593	-1.0	3095	0.5
1950	-	-	-	-	3870	5.0
1955	2124	4.1	1991	2.5	4115	1.3
1960	2512	3.7	2559	5.7	5071	4.6
1965	2827	2.5	2838	2.2	5665	2.3
1970	3692	6.1	3669	5.6	7361	6.0
1975	4003	1.7	3906	1.3	7909	1.5
1980	4243	1.2	4159	1.3	8402	1.2
1985	4613	1.7	4633	2.3	9246	2.0
1990	4813	0.9	4954	1.4	9767	1.1
1997	-	-	-	-	10573	1.8
2000	5119	0.6	5690	1.5	10809	0.7
2007	4936	-0.5	5359	-0.8	10295	-4.7
2008	5249	6.3	5596	4.4	10845	5.3
2009	5257	0.1	5555	-0.7	10812	-0.3
2010	5080	-3.4	5387	-3.0	10467	-3.2
2011	5095	0.3	5316	-1.3	10411	-0.5
2012	5218	2.4	5370	1.0	10588	1.7
2013	5260	0.8	5486	2.2	10746	1.5
2014	5351	1.7	5470	-0.3	10821	0.7
2015	4516	-15.6	4781	-12.6	9297	-14.1
2016	5346	18.4	5633	17.8	10979	18.1

Kaynak: Genel Nüfus Sayım Sonuçları ve ADNKS verilerinden derlenmiştir.

Şekil 4. 1927-2016 Yılları Arasındaki İlçe Merkezi Nüfusunun Gelişimi.

İlçe merkezi genel itibariyle kırsal kesim için çekim merkezi statüsündedir. Bu durum köylerde sosyo-ekonomik zorluklarla karşılaşanların ilçe merkezine doğru göç etmesini kolaylaştırmıştır.

İlk sayım dönemlerinde köy nüfusun ilçe merkezinden oldukça fazla olmasında, buralarda ikamet edenlerin ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini göstermektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin devam ettirilmesi halkı bulunduğu yerde tutabilmek için gerekliken, zaman içerisinde tarımdan istenilen verimin alınamaması, hayvancılığın giderek önemini kaybetmesi, halkı topraktan kopma noktasına getirmiştir. Toprakta kopmanın nedeni ise, makineleşme, toprak mülkiyetindeki kutuplaşma ve entansif tarıma geçiştir. Ya da daha kısa bir ifadeyle, tarımsal yapıdaki değişimdir (Öztürk, Altuntepe, 2008: 1590). Bunun yanında daha iyi yaşam koşullarına sahip olma arzusu kırsal ve kentel yapıda meydana gelen değişimlerin nedenini oluşturmaktadır.

1997 nüfus sayım döneminde % 1.8 oranında yükselerek 10573 olan toplam nüfus, bir sonraki periyotta 236 kişi artarak % 0.7'lik bir çıkış gerçekleştirmiştir (Tablo 1.10). 25.01.2014 tarihinde ilçede Celal Bayar Üniversitesi'ne bağlı bir yüksekokulun açılması ve kamu kurum ve kuruluşlarındaki değişim süreci nüfusun artmasında etkili olmuştur. 1997 yılında bir önceki döneme oranla ilçe merkezi nüfusunda meydana gelen % 1.8'lik artışın büyük bir kısmında bir önceki cümlede yer alan ifadelerin payı oldukça fazladır.

Nüfus sayım sonuçlarının realiteyi yansıtmaya başladığı 2007 yılından itibaren ilçe merkezinin nüfusunda dalgalanmalar olmuştur. Bu süreçte nüfustaki artış ve azalışlar, ilçeye gelen kamu personelleri, askerler, öğrenciler ve devam eden göçlerle açıklanabilmektedir. 2008 yılından sonraki dönemde meydana gelen nüfus hareketleri ile 2016'da ilçe merkezinin nüfus miktarı 10979 kişi olarak tespit edilmiştir (Tablo 1.10).

Sayım periyotları içerisinde cinsiyetler arasındaki durum göze çarpmaktadır. 1935-1945 arasındaki dönemde kadın nüfus, 1955'te ise erkek nüfus fazladır. 1960-1965 arasında kadın nüfus, 1970-1980 arasında ise üstünlük yeniden erkek nüfusa geçmiştir. 1985'ten sonraki sayım devrelerinde erkek nüfusun çeşitli nedenlerle azalması neticesinde kadın nüfusun üstünlüğü dikkat çekmektedir. Bütün sayım devrelerinde kadın ve erkek nüfusun birbirine yakın değerlerde olduğu da göze çarpan bir diğer nokta olarak ortaya çıkmaktadır (Tablo 1.10). İlçe merkezindeki erkek nüfusun kadın nüfustan düşük değerde olmasına daha önce ifade edildiği üzere göçler neden olmuştur.

V. Nüfus Hareketleri

Nüfus gerek miktar gerekse yapı itibariyle sürekli bir değişime tabidir. Mevcuda yeni fertler ilave olması ya da mevduda dâhil olanlardan bazılarının eksilmesi, hem nüfusun miktarında, hem de yapısında bazı değişikliklere yol açmaktadır. Nüfusun gerek miktarında gerekse yapısında değişikliklere yol açan olaylar, "*hayati olaylar*" adı altında incelemektedir. Aynı nüfus içerisindeki bir kısım fertlerin bir kategoriden diğerine transferinden ibaret olan göç, evlenme, boşanma gibi olaylar "nüfus hareketleri" olarak adlandırılmaktadır (Tandoğan, 1998: 4). Araştırma sahasının nüfus gelişiminde doğal süreçler ile birlikte yer değiştirme (göç) olayları da etkili olmuştur.

A. Doğumlar ve Ölümler

Nüfus sürekli devinim halinde, her an değişen bir olaydır. Doğum, ölüm ve göç gibi olaylar neticesinde dünyada yaşayan insanların sayısı her an değiştiği, azalıp çoğaldığı gibi, bu insanların yeryüzünde dağılışı da durmadan değişmektedir (Tanoğlu, 1969: 31). Nüfus hareketleri, nüfus miktarında meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır (Koday, 2005: 57).

Doğumların ölümlerden fazla olmasıyla meydana gelen değişime doğal artış denilmektedir (Tümertekin, 2015: 230). Türkiye’de hem doğum hem ölüm oranı hızları giderek düşmektedir (Doğanay, Orhan, 2016: 180). İnceleme sahasında Türkiye İstatistik Kurumu’ndan edinilen bilgilere göre; Gördes ilçesinde 2015 yılında doğum değeri 296, ölüm ise 301 olmuştur. İlçedeki toplam doğum sayısı 15-49 yaş aralığındaki kadın nüfusa (6466) oranlandığında genel doğurganlık hızı ‰ 45.7 olarak gerçekleşmektedir (Tablo 1.11).

Tablo 11. Gördes’te Doğum, Ölüm Oranları ve Doğal Nüfus Artış Hızı (2015).

Doğum Sayısı	Doğum Oranı (‰)	Ölüm Sayısı	Ölüm Oranı (‰)	Genel Doğurganlık Hızı (‰)	Doğal Nüfus Artış Hızı (‰)
296	10.1	301	10.3	45.7	-0.1

Kaynak: Tük.

Doğal nüfus artışının parametrelerinden biri de ölümlerdir. Araştırma sahasında 2015 yılında toplam ölüm değeri 301 olup, bunun genel nüfusa oranlanması neticesinde ölüm nispetinin ‰ 10.3 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu rakamsal değerler ilçedeki yıllık doğal nüfus artış hızının ‰ -0.1 olduğunu ifade etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde; araştırma sahasında ölüm oranlarının doğum oranlarından yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Nüfus yapısının parametrelerinden olan ölüm değerlerinin yüksek olması ilçe nüfusunun büyüme eğiliminden uzaklaştığını ifade etmektedir (Doğanay, 1982: 92). Nitekim doğal nüfus artış hızının sahip olduğu değer de bu ifadeyi doğrulamaktadır.

B. Göçler

Göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirmeye olayını ifade etmektedir. Bu değişim kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da şimdi görüldüğü gibi şehirden kıra doğru herhangi bir ölçek ya da yönde meydana gelebilmektedir. İnsanların bir yerden diğerine göçleri çok önemli bir coğrafi olgudur (Tümertekin, Özgüç, 2015: 289).

Araştırma sahasındaki nüfus hareketliliğinde göçler önemli bir yer tutmaktadır. İlçenin, metropol olarak adlandırılan illere yakın mesafede yer alması göçün en belirgin sebebinin teşkil etmektedir. Çalışma alanındaki göçler, iş aramak, kazancın yetmemesi, iş olanağı olmaması, birikim yapmak ve daha iyi bir yaşam seviyesine ulaşmak gibi ekonomik, evlilik, eğitim, iş değişikliği/tayin, emeklilik gibi bireysel ve ebeveynin ve/veya eşinin yanına gitmek, ebeveynin ve/veya eşinin iş değişikliği/tayini, ebeveynin

ve/veya eşinin iş araması, ebeveynin göç etmesi gibi ailevi nedenlere dayanmaktadır (Hacettepe Nüfus Etütleri, 2016: 55).

Gördes ilçesindeki hemen hemen bütün yerleşmelerde göç olayı mevcuttur. Özellikle sahanın kuzey ve güneybatısında yer alan kırsal kesimdeki dağlık sahalarda tarım alanlarının küçük, eğimin fazla olması ile hayvancılığın giderek önemini kaybetmesi göçü meydana getiren faktörlerin başında gelmektedir.

1950 yılına kadar il içi göç ve mevsimlik işgücü göçünün olduğu Türkiye’de, bu yıllarda başlayan iktisadi hareketlilik ile bölge içi ve bölgelerarası göçler meydana gelmiştir. 1950’den sonra tarım alanındaki teknolojik gelişmelerle birlikte karayolu, liman ve hidroelektrik santralleri inşa edilmiş ve sanayi bölgeleri oluşturulmuştur. Söz konusu ilerlemeler iç ve dış göç oranlarında artış meydana getirmiştir (Çelik, Murat, 2013: 45-61). Çalışma sahasındaki göç olayları erken dönemlerde başlamış, bazı devrelerde hızlanarak bazı dönemlerde ise yavaşlayarak günümüze kadar ulaşmıştır. Sahanın, ekonomik seviyesi yüksek ve geniş kentlerin yakınında kurulmuş olması göçü teşvik eden önemli bir unsur olmuştur. Bunun yanında fiziki ve beşeri coğrafya özelliklerinden kaynaklanan durumlar da göç olayının meydana gelmesini hızlandırmıştır (Erhan, 2013: 144-145).

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Gördes’in nüfusunda çeşitli değişiklikler olmuştur. Araştırma sahası nüfus değişimlerinde göçler önemli bir paya sahiptir. Sahada göç olaylarının yoğun bir şekilde yaşandığı bazı durumlar söz konusudur. Bunun en önemlilerinden biri Demirköprü Barajının yapılmasıyla meydana gelmiştir. Baraj yapılıncaya baraj sahası içerisinde kalan yerleşmelerin yerleri değiştirilmiş ve burada yaşayanlar yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Gördes ilçesinde benzer bir durumda 1969 ve 1970 yıllarında meydana gelen depremler neticesinde yaşanmıştır. İlçede 28.03.1969 ve 28.04.1970 tarihlerinde iki büyük deprem olmuş ve bundan bazı yerleşmeler büyük ölçüde etkilenmiştir. Etkisini daha çok kırsal kesimde hissettiren depremde evlerin % 90’a yakını yıkılmış, geri kalanlar ise oturulamayacak düzeye gelmiştir. Depremlerden zarar gören köylerin (Begel, Malaz, Dutluca, Çiçekli, Kayacık, Günkonak gibi) yerleri değiştirilmiştir (Tekdemir, 1974: 105-112). Depremler neticesinde göçler zorunlu hale gelmiş, köylerden ilçe merkezine ya da çevredeki il ve ilçelere göçler gerçekleşmiştir. Örneğin Günkonak köyünün sakinleri ilçe merkezine yerleştirilmiş ve bundan sonraki süreçte ilçe merkezi nüfusuna dâhil edilmişlerdir. Gördes halkını göçe sürükleyen olaylar ilçenin nüfus gelişim grafiğinde de birtakım değişimler meydana getirmiştir. 1955 yılına % 1.9 olan yıllık nüfus artışı, 1960’ta Demirköprü Barajının tamamlanması ile % 0.07’ye düşmüştür. 1970’te meydana gelen depremlerde ise ilçenin yıllık nüfus artışı bir önceki döneme göre % 0.3 oranında gerilemiştir. 1970’li yıllarda yurtdışına göçlerin başladığı ilçede, ekonomik kaynakların nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyden uzak olması ve yükselen hayat standartlarının etkisiyle ilk olarak bulunduğu bölgede yer alan gelişmiş merkezlere daha sonraki süreçte ise sanayi ve ticaret alanlarının yoğunluk kazandığı bölgelere doğru göç akımı başlamıştır.

Araştırma sahasını teşkil eden Gördes ilçesindeki göç olaylarının analizlerini coğrafi olarak sınıflandırabilmek mümkündür. Şöyle ki inceleme alanının kuzeyindeki yerleşmeler Balıkesir, Bursa, İstanbul'a, güneyindekiler Aydın, Muğla, Denizli'ye, batısındakiler Manisa il merkezi, İzmir'e, doğusunda yer alanlar ise Uşak, Afyonkarahisar, Ankara, Eskişehir illerine göç vermişlerdir.

Nüfusun hareketliliği kapsamında değerlendirilen göçün saptanması oldukça zor bir durumdur. Göçe ait istatistikler nüfus sayımları, nüfus etütleri, nüfus kayıtları ve bu konuda hazırlanan raporlarda olmasına rağmen ülkemizde bu konuda esas veriler genel nüfus sayımlarından elde edilmektedir. Bu sayımlar göz önüne alındığında göçün tespit edilmesinde iki kıstas kullanılmaktadır; bunlardan ilki doğum yeri ve bu yerin dışında yaşayan nüfusun belirlenmesidir (Ünalın, 1998: 92, Erhan, 2013: 145).

Çalışma sahasında doğum yeri Gördes olan nüfusun ülke bütünündeki dağılımlarının tespit edilmesinde 2016 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tutulan istatistiklerden faydalanılmıştır. Buna göre Gördes haricinde yaşayıp Gördes doğumlu olanların rakamsal değeri 52904'tür (Tablo 1.12). 2016 yılı itibarıyla Gördes ilçesinin toplam nüfusu 28833 kişidir. İlçenin 2016 yılındaki nüfusu, dışarıdaki nüfusun % 54.5'ine tekabül etmektedir. Yalın bir ifade ile ilçe haricinde ikamet eden nüfusun oranı % 45.5 olup, bu değer de ilçe nüfusunun yaklaşık yarısına denk gelmektedir.

Doğum yeri Gördes olan nüfusun ülkemiz bütününe dağılışı tetkik edildiğinde eşitsiz bir dağılımın söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Bazı illerde Gördesli olan nüfusun fazla olması dikkat çekmektedir (Harita 1.2). Bu durumun nedeni ise genellikle mesafe ile izah edilmektedir. Başta Manisa olmak üzere, İzmir, İstanbul, Balıkesir, Muğla, Ankara, Antalya, Bursa, Aydın ve Denizli nüfusun toplandığı illerdir. Bu illerde ikamet eden Gördes doğumlu nüfusun toplam değeri 50504 olup, bu merkezler Gördes haricinde yaşayan yekûn nüfusun % 95.4'ünü oluşturmaktadır. Geri kalan % 4.6'lık kısım ise ülkemiz diğer illerine eşitsiz bir biçimde dağılmıştır (Tablo 1.12).

Manisa'da Gördesli nüfusun % 75.1'i (39765 kişi) ikamet etmektedir. Bu nüfusun küçük bir bölümü Manisa merkezde yaşamasına rağmen hafta sonları ya da ayın belli günlerinde Gördes'e gidip gelmektedir. Tablo 2.12'de de görüldüğü üzere Gördes doğumlu nüfusun büyük bir kesiminin Manisa il merkezinde yaşamasında, burada iş olanaklarının fazla olması ile çevre il ilçelere yakın mesafede olmasının payı büyüktür.

Araştırma sahası için İzmir'de Manisa kadar çekim merkezi konumundadır. Ülkemizin sosyoekonomik gelişmişlik bakımından 3.kenti olan İzmir, Ege Bölgesi'nin merkezi konumundadır. Ticaret, sanayi, tarım ve turizm bakımından gelişmiş ve çok yönlü bir ekonomiye sahip olan İzmir'e göç kaçınılmaz bir hal almıştır (Uzunoglu, 2014: 26-27).

Gördes halkıyla yapılan mülakatlarda Manisa dışında en fazla göçün İzmir'e yapıldığı tespit edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'ndan edinilen rakamsal ifadeler de bu durumu teyit etmektedir. Buna göre Gördes doğumlu nüfusun % 11'i (5804 kişi) İzmir'de ikamet etmektedir. Bilhassa 1980'lerden itibaren İzmir, ilçe halkı için göç merkezi olmaya başlamıştır. İzmir liman kenti olmasının yanında gelişmiş ulaşım ağı,

ticaret ve sanayi altyapısı nedeniyle iktisadi süreçlerin hızlı gelişme gösterdiği bir ildir. Bu alanlarda (sanayi, ticaret ve tarım) mesleklerini doğdukları yerde öğrenme ve geliştirme imkânı bulan Gördesli nüfusun bir kısmı, ekonomik kaygılarla göç ettikleri İzmir’de kendi mesleklerini icra etme imkânı bulmuştur. Zaman içerisinde iktisadi yönden ilerleme kaydedenler kendi işletmelerini kurarak, faaliyet gösterdikleri alanları genişletmişlerdir. İş ve alışveriş merkezlerinin etrafındaki alanlara yerleşen Gördesliler, zamanla Gördes’te olan eş, dost, akrabalarına da yanlarında iş vererek, çeşitli iş kollarına katılmasını sağlayarak ya da kendi mesleklerini yapmalarına destek olarak İzmir’deki Gördesli nüfusun artmasını sağlamışlardır. Ekonomik etkenlerin yanında iyi bir eğitim düzeyine ulaşma isteği de göçü teşvik eden bir diğer faktördür.

Tablo 12. Doğum Yeri Gördes Olan Nüfusun Göç Edilen İllere Göre Dağılımı (2016).

Sıra No	İlin Adı	Toplam
1	Adana	29
2	Adıyaman	5
3	Afyonkarahisar	78
4	Ağrı	29
5	Aksaray	10
6	Amasya	26
7	Ankara	525
8	Antalya	466
9	Ardahan	2
10	Artvin	5
11	Aydın	331
12	Balıkesir	686
13	Bartın	7
14	Batman	13
15	Bayburt	15
16	Bilecik	28
17	Bingöl	10
18	Bitlis	17
19	Bolu	51
20	Burdur	38
21	Bursa	464
22	Çanakkale	118
23	Çankırı	9
24	Çorum	3
25	Denizli	219
26	Diyarbakır	31
27	Düzce	13
28	Edirne	56
29	Elazığ	34
30	Erzincan	14
31	Erzurum	58
32	Eskişehir	81
33	Gaziantep	23
34	Giresun	7
35	Gümüşhane	12
36	Hakkâri	22
37	Hatay	41

Sıra No	İlin Adı	Toplam
38	Iğdır	30
39	Isparta	39
40	İstanbul	1567
41	İzmir	5804
42	Kahramanmaraş	25
43	Karabük	21
44	Karaman	13
45	Kars	30
46	Kastamonu	21
47	Kayseri	18
48	Kilis	6
49	Kırıkkale	9
50	Kırlareli	31
51	Kırşehir	9
52	Kocaeli	209
53	Konya	79
54	Kütahya	182
55	Malatya	7
56	Manisa	39765
57	Mardin	17
58	Mersin	57
59	Muğla	677
60	Muş	9
61	Nevşehir	36
62	Niğde	14
63	Ordu	3
64	Osmaniye	4
65	Rize	9
66	Sakarya	79
67	Samsun	22
68	Şanlıurfa	34
69	Siirt	14
70	Sinop	8
71	Şırnak	32
72	Sivas	10
73	Tekirdağ	145
74	Tokat	17
74	Tokat	17
75	Trabzon	19
76	Tunceli	14
77	Uşak	125
78	Van	32
79	Yalova	41
80	Yozgat	6
81	Zonguldak	39
Genel Toplam		52904

Kaynak: TÜİK Göç İstatistikleri ile ADNKS Sonuçlarından Derlenmiştir.

Harita 1.2. Doğum Yeri Gördes Olan Nüfusun Türkiye İllerine Dağılımı (2016).

Araştırma sahasının en fazla göç verdiği bir diğer il ise İstanbul'dur. 2016 yılı istatistiki verilerine göre 1567 kişi (% 3) İstanbul'da ikamet etmektedir. İstanbul, ülkemizin en büyük sanayi ve ticaret merkezi olmasının yanında tarihi, turistik potansiyelinin de yüksek olması göç almasında etkili olmuştur. Ayrıca İstanbul'da eğitim, sağlık gibi alanlarda önde gelen kurum ve kuruluşların da bulunması ülkemizin birçok yerinden insanları buraya çekmiştir. Gördes'in büyük metropol kentlere (Manisa, İzmir, İstanbul) yakın mesafede bulunmasının avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Bu durumun en büyük dezavantajı ilçenin gelişme potansiyelini yavaşlatmasıdır. Araştırma sahası yıllarca bu illerin duldasında kalmış ve hedeflediği ilerlemeyi gösterememiştir. Bu kentlerdeki hayat standartlarının yüksek, iş olanaklarının fazla, sağlık, eğitim gibi alanlardaki gelişim süreçlerinin hızlı olması, günümüze değin Gördes'ten bu merkezlere doğru göçlerin devam etmesine yol açmıştır.

Gördes'ten olan göçlerin yoğunlaştığı illerden diğer iller Balıkesir (686 kişi), Muğla (677 kişi) ve Ankara (525 kişi), Antalya (466 kişi), Bursa (464 kişi), Aydın (331 kişi), Denizli (219 kişi), Kocaeli (219 kişi), Kütahya (182 kişi)'dir.

Gördes doğumlu nüfusun % 1.3'ü Balıkesir ve Muğla, % 1'i Ankara'da, % 0.9'u Antalya ve Bursa'da, % 0.6'sı Aydın'da, % 0.4'ü ise Denizli ve Kütahya'da yaşamaktadır. Antalya, Aydın, Balıkesir ve Muğla'ya olan göçleri genellikle turizm merkezlerinde çalışmak için giden nüfus oluşturmaktadır. Bursa, Denizli ve Kütahya'ya ise genel itibarıyla işçi göçleri olmaktadır. Göç eden nüfusun yaklaşık % 96'lık kısmının adı geçen 12 ilde yoğunlaşmasının temelinde ekonomik nedenler ve erişim kolaylığı bulunmaktadır. Bu illerin bazılarında (Örneğin İzmir) hemşerileri bir araya getirerek, dayanışmalarını sağlamak amacıyla dernekler kurulmuştur. Günümüzde de faaliyetlerini sürdüren bu dernekler, Gördes haricinde yaşayanlar arasındaki maddi-manevi bağların devam ettirilmesine katkı sağlamaktadırlar.

Doğum yeri esas alınarak yapılan göç tahlillerinde birtakım sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bunlar; göçün ne zaman yapıldığının bilinmemesi, kişinin doğum ile en son sayım arasında ve sonrasında yer değişikliğinin olup olmadığının anlaşılabilmesi

ile kişinin doğum yerinin mutlak ikametgâhı olmayacağıdır (Ünalın, 1998: 93, Erhan, 2013: 148-149). Bu gibi durumlar göç analizinde yanlış hesaplamaların yapılmasına neden olabileceğinden hareketle, göçü tespit ederken mutlak yerleşim yeri esas alınmıştır. Bu metotla Gördes'in aldığı ve verdiği göç miktarı, net göç miktarı, göçün sebepleri incelenmeye çalışılmıştır.

Gördes ilçesine göç eden nüfusun illere göre dağılımı göz önüne alındığında; göç eden nüfusun büyük bir bölümünün yakın çevredeki illere ait olduğu ve ilk sırayı İzmir ilinin (200 kişi) aldığı görülmektedir. İlçeye olan göçlerin büyük bir kısmı öğrenci, asker ve memurlara aittir. Bunun yanında az da olsa gerek yurt içi gerekse yurtdışında emekli olanların memleket hasretiyle doğdukları yere dönmelerinin payı bulunmaktadır. İzmir'i, Antalya ve İstanbul illeri izlemektedir. İzmir göç eden gelen nüfusun % 24.7'sini, Antalya % 17.6'sını, İstanbul ise % 8.1'ini barındırmaktadır. Gördes'e göç eden nüfusun yaklaşık % 50.4'ü bu üç ile aittir (Tablo 1.13, Harita 1.3).

Tablo 1.13. Gördes İlçesi'ne Göç Eden Nüfusun Geldikleri İllere Göre Dağılımı (2016).

Sıra No	Göç Aldığı İl	Toplam
1	Adana	14
2	Adıyaman	0
3	Afyonkarahisar	7
4	Ağrı	-
5	Amasya	-
6	Ankara	33
7	Antalya	143
8	Artvin	-
9	Aydın	18
10	Balıkesir	40
11	Bilecik	4
12	Bingöl	4
13	Bitlis	8
14	Bozü	3
15	Burdur	3
16	Bursa	22
17	Çanakkale	15
18	Çankırı	-
19	Çorum	5
20	Denizli	21
21	Diyarbakır	5
22	Edirne	3
23	Elazığ	6
24	Erzincan	-
25	Erzurum	4
26	Eskişehir	5
27	Gaziantep	10
28	Giresun	-
29	Gümüşhane	-
30	Hakkâri	-
31	Hatay	5
32	Isparta	5
33	Mersin	4
34	İstanbul	66
35	İzmir	200

Sıra No	Göç Aldığı İl	Toplam
36	Kars	4
37	Kastamonu	-
38	Kayseri	-
39	Kırklareli	5
40	Kırşehir	-
41	Kocaeli	9
42	Konya	11
43	Kütahya	31
44	Malatya	-
45	Manisa	-
46	Kahramanmaraş	-
47	Mardin	4
48	Muğla	24
49	Muş	-
50	Nevşehir	-
51	Niğde	-
52	Ordu	-
53	Rize	-
54	Sakarya	-
55	Samsun	8
56	Siirt	-
57	Sinop	-
58	Sivas	6
59	Tekirdağ	3
60	Tokat	-
61	Trabzon	3
62	Tunceli	-
63	Şanlıurfa	9
64	Uşak	8
65	Van	9
66	Yozgat	3
67	Zonguldak	4
68	Aksaray	-
69	Bayburt	-
70	Karaman	4
71	Kırıkkale	-
72	Batman	4
73	Şırnak	-
74	Bartın	3
75	Ardahan	-
76	Iğdır	-
77	Yalova	-
78	Karabük	-
79	Kilis	-
80	Osmaniye	3
81	Düzce	-
Genel Toplam		808

Kaynak: TÜİK Göç İstatistikleri ile ADNKS Sonuçlarından Derlenmiştir.

hane fertlerinden birine bağımlı olan nüfusun yaptığı göçler almaktadır. Tayin/atama sonucu ilçeye gelen 123 kişi (% 15.2) üçüncü sırada yer almakta olup, bu grubu genellikle kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapanlar oluşturmaktadır (Tablo 1.15).

Tablo 1.14. Gördes İlçesi'nden Göç Eden Nüfusun İllere Göre Dağılımı (2016).

Sıra No	Göç Verdiği İl	Toplam
1	Adana	3
2	Adıyaman	-
3	Afyonkarahisar	8
4	Ağrı	-
5	Amasya	-
6	Ankara	33
7	Antalya	42
8	Artvin	-
9	Aydın	24
10	Balıkesir	32
11	Bilecik	5
12	Bingöl	-
13	Bitlis	-
14	Bolu	3
15	Burdur	11
16	Bursa	13
17	Çanakkale	14
18	Çankırı	-
19	Çorum	-
20	Denizli	19
21	Diyarbakır	5
22	Edirne	3
23	Elazığ	-
24	Erzincan	-
25	Erzurum	3
26	Eskişehir	6
27	Gaziantep	-
28	Giresun	-
29	Gümüşhane	-
30	Hakkâri	-
31	Hatay	7
32	Isparta	11
33	Mersin	5
34	İstanbul	42
35	İzmir	166
36	Kars	-
37	Kastamonu	-
38	Kayseri	-
39	Kırklareli	-
40	Kırşehir	-
41	Kocaeli	18

Tablo 1.15. Göç Nedenlerine Göre Gördes İlçesi'nin Aldığı ve Verdiği Göç (2016).

Göç Nedenleri	Aldığı Göç	Verdiği Göç
İş Arama/Bulma	68	211
Tayin/Atama	123	94
Hanedeki Fertlerden Birine Bağımlı	174	117
Eğitim	358	125
Evlilik	45	52
Diğer	40	18
Toplam	808	617

Kaynak: TÜİK verileri ile ilçede yapılan mülakat sonuçlarından derlenmiştir.

İş arama/bulma amacı taşıyan göçler 4. sırada yer almaktadır. İlçede tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılmasından dolayı gıda üretim işletmeleri ile yem bitkileri tesisleri bulunmaktadır. Bu durum da dışarıdan ilçeye göç yaşanmasında etkili olmuştur. Evlilik yoluyla yapılan göçlerde göç eden nüfusun % 90'lık kesimini kadın nüfus oluşturmaktadır (Tablo 1.15).

Çalışma sahasının dışarıya göç vermesinin en önemli nedeni ekonomik faktörlere dayanmaktadır. İş arama/bulma gayesiyle yapılan göçler % 34.1'lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Bu grupta ikinci sırayı sahip olduğu % 20.2'lik değer ile eğitim amaçlı göçler almaktadır. Üçüncü sırada gittiği yerde iş bulan/kuran nüfusun bir süre sonra ailesini de yanına çekmesiyle oluşan aile fertlerinden birine bağımlı olarak yapılan göçler bulunmaktadır. Tayin/atama ile ilçeye gelen kamu kurum ve kuruluşlarında görevli olanlar 94 kişi (% 15.2) ile dördüncü sırada yer almaktadır. İlçeden evlilik yoluyla ayrılan nüfusun büyük bir kısmını (yaklaşık % 95) kadın nüfus teşkil etmektedir (Tablo 1.15).

Göç olgusuyla ilgili analizler göçün seçici bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Bir yer/topluluktan göç etmiş ve etmemiş bireyler arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Göç eden kişilerin seçiciliği öncelikle göç olgusunun fırsatlar sağlaması yanı sıra önemli belirsizliklere karşı karşıya olması ve göç edene bazı pahalar yüklemesi dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle göç eden kişi önce bu riski almaya istekli bir kişi olmalıdır, ayrıca göç edebilmesi için göç edeceği yerde kendisinden yerine getirmesi istenilen işlevleri görebilecek bir kapasiteye sahip olmalıdır. Göç eden kişinin yaşam döngüsü (life cycle) içindeki yeri çok önemlidir. Genç ve iş kurma aşamasında kişiler risk almaya açıktır. Önlerinde değerlendirebilecekleri uzun bir yaşam süresi bulunmaktadır. Bu gruptan göç etme olasılığı yüksek olacaktır. Yaşam döngüsünün sonuna gelmiş emeklilik aşamasına girmiş kişilerin güdülleri ve gerçekleştirmeye çalıştığı şeyler ise değişecektir. Göçleri iş fırsatlarının yoğun olduğu yerlerden çok, iklimi ve doğa koşulları iyi olan yerlere yönelecektir. Bazı hallerde de geriye dönüş göçleri ortaya çıkacaktır (Tekeli, 1998: 7-15).

Araştırma sahasında göçlerle ilgili yapılan mülakatlar göç eden nüfusun büyük bir kısmını genç nüfusun oluşturduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra sahaya gelenlerin de yarıdan fazlası 15-29 yaş aralığındaki nüfusa aittir. Bu yaş aralığında hem göç eden hem de göç ile gelen nüfusun öncelikli nedenlerini iş arama/bulma, eğitim, tayin, askerlik oluşturmaktadır. Bu durum da genç nüfusun göç etmeye daha eğilimli olduğunu ortaya

çıkarmaktadır. Orta yaş grubundaki nüfusta daha çok alınan göç önemli bir paya sahiptir. Emeklilik hakkını edinen nüfusun memleket özlemiyle ilçeye dönmesi göç ile gelen nüfusun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır (Tüik, 2017).

İlçede göç olayları kapsamında değerlendirilen iç ve dış göçler dışında geçici (mevsimlik) göçler de bulunmaktadır. Geçici göçlerin önemli kısmını çalışmak, para kazanmak için giden ve gelen işçiler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra günümüzde bazı köyler tarafından terk edilen, bazı köylerin ise çıkış amacının değiştiği yayla göçleri teşkil etmektedir. Çalışmaya yönelik göçler, yılın belli dönemlerinde özellikle yaz mevsiminde inşaat işleri başta olmak üzere, turizm sektöründe çalışmak amacı ile gerek yakın çevreye ve gerekse de turistik bölgelere işin türüne göre belli bir süreliğine ayrılıp sezon bitince tekrar asıl ikamet yerine dönmek şeklinde gerçekleşmektedir. Özellikle inşaat sezonu başladığı dönemde çevre illere giden erkek nüfus duvarcı, yağlı boyacı, inşaat kalıpcılığı, soğuk demirci ve marangozluk gibi işlerde faaliyet göstermektedirler. İnşaat sezonunun bitmesi ile tekrar memleketlerine dönmektedirler. Bu göçün sahadaki toplam nüfusa etkisi özellikle bazı sayım yıllarının yaz dönemine yani belli bir nüfusun ilçeden ayrıldığı döneme denk gelmesi ile toplam nüfusta yer almamaları şeklinde olmuştur (Erhan, 2013: 156-157).

Dönemlik göçlerin bir diğer türü olan tarla göçleri de çalışma sahasında görülmektedir. Sahada tütün tarımının yapılması dönemlik olarak bu göç türünü ortaya çıkarmıştır. Genel itibarıyla haziran ayının başlarında tarlaya göçen halk eylülde evlerine dönmektedir. Tarlaya göçen çiftçiler yaz devresini bağ-bahçe evlerinde ya da dönemlik yapılan çadırlarda geçirmektedir (Bayram, 2008: 124).

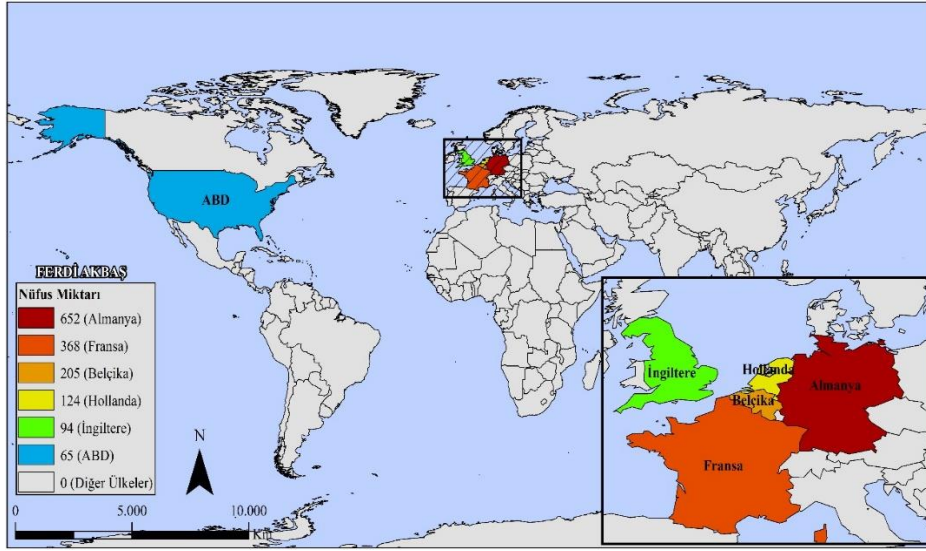
Gördes'te iç göçlerden sonra dış göçler de ilçenin nüfus gelişiminde önemli bir pay sahibidir. İlk başlarda işçi göçleri ile başlayan dış göçler, ilerleyen süreçte göç edenlerin çevrelerini de götürmek istemeleri nedeniyle artarak günümüze kadar ulaşmıştır. Esas olarak ekonomik imkânsızlıklara bağlı olarak ortaya çıkan dış göçlere katılan nüfusun temel gayesini emekli olup memleketlerine dönme arzusu oluşturmaktadır. Arazi çalışmaları esnasında yöre halkıyla yapılan mülakatlarda dış göçlerde ilk sırada Avrupa ülkelerinin yer aldığı bilgisi edinilmiştir (Harita 1.4).

Tablo 1.16. Gördes İlçesinden Yurtdışına Olan Göçlerin Ükelere Göre Dağılımı.

Göç Edilen Ülke	Göç Eden Nüfus	%'si
Almanya	652	43,3
Fransa	368	24,4
Belçika	205	13,6
Hollanda	124	8,2
İngiltere	94	6,2
ABD	65	4,3
Diğer	0	0
Toplam	1508	100

Kaynak: Arazi Çalışmaları Esnasında Yapılan Mülakatlar İle Nüfus Müdürlüğü'nden Alınan Verilerden Derlenmiştir.

Yurtdışı göçlerde ilk sırayı % 43,3'lük oranla Almanya alırken bunu % 24,4 ile Fransa izlemektedir. Çalışma sahasından Avrupa Kıtası dışında yalnızca Amerika Kıtası'na göç olayı gerçekleşmiştir. Genellikle Amerika'ya gidenlerin çevrelerini de yanlarına almak istemeleri neticesinde gelişen göç hareketi % 4,3'lük orana sahip olmuştur. (Tablo 1.16). Yurtdışına giden nüfus emekli olup memleketlerine dönmüşse de genç nüfus eğitim, yaşam standartlarının yüksek olması, meslek konusundaki avantajlardan dolayı orada kalmayı tercih etmiştir. Tatillerde memleketlerine dönenler burada kendi isteklerine uygun meskenler inşa ettirmişler ve tatil zamanlarının büyük kısmını Gördes'te değerlendirmektedirler.

Harita 1.4. Araştırma Sahasından Yurtdışına Olan Göçlerin Dağılımı.

Ülkemizdeki yurt dışı göç hareketlerinin durumu çalışma sahasını da etkilemiştir. Bu durum kısaca şöyle ifade edilebilir: Ülkemizde ilk resmi kitlesel işgücü göçü 31 Ekim 1961 tarihinde Almanya Federal Cumhuriyeti Devleti ile "İkili İşgücü Anlaşması"nın imzalanmasıyla başlamıştır. 1960'lı yıllarda başlayan ve günümüze kadar devam eden işgücü göçünden çalışma sahası da etkilenmiştir. Gördes'ten en fazla göçün Almanya'ya olması bir önceki ifadeyi doğrulamaktadır. Bunun yanında göç etmek için en fazla tercih edilen ülkenin Almanya olmasında akraba ilişkileri de etkili olmuştur (Gürbüz, 2003: 48). Yine 1960'lı yıllarda askeri müdahale ve nüfus artışına paralel olarak artan işsizlik ve döviz darlığı gibi ekonomik sorunlara kalıcı çözümler aranmaya başlanmıştır. 30 Eylül 1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve Birinci Beş yıllık Kalkınma Planında (1962-1967) işgücü ihracı bir hedef olarak belirlenmiştir. *İstihdam politikasının bir başka yönü de işgücü fazlasının işgücü kıtlığı çeken Batı Avrupa ülkelerine ihracıdır. Ancak, Türkiye işgücü fazlalığı olan, fakat niteliği yüksek işgücü konusunda kıtlık çeken bir ülkedir. İşgücü ihracının niteliği yüksek işgücü halinde olması bu kıtlığı arttırabilir,*

bu sakıncanın önlenemesi için tedbirlerin alınması şarttır” denilmiştir. 01.01.1961’de İngiltere, 16.07.1964’de Belçika, 19.08.1964’te Hollanda ve 08.05.1965’te Fransa ile yapılan işgücü anlaşmaları kapsamında ülkemiz nüfusunun bir kısmı bu ülkelere göç etmiştir. Araştırma sahasından yurtdışına olan göçleri, ülkemizin içinde bulunduğu iktisadi ve sosyal sorunlar belirlemiştir. Sanayileşme alanında önemli gelişmeler kaydeden Avrupa ülkelerinin gelecek olan işçilere sağlık, emeklilik, iş kazaları, ölüm sigortası, doğum ve çocuk yardımı gibi çeşitli konularda haklar tanımaları bu ülkelere olan göçleri arttırmıştır. Gördes ilçesinden yurtdışına olan göçlerin büyük bir kısmı da işgücü göçüne aittir. İlk başlarda bu göçlere yoğun olarak erkekler katılmış olup daha sonraki süreçte ise kadınlar hatta aileler dâhil olmuştur. Bu göçler iki ülke arasındaki anlaşmalara dayanmaktadır. İşçilerin çalıştığı sektörler oldukça geniş olup işverenler ise yabancılardır (Nakhoul, 2014: 80-101).

VI.Sonuç

Gördes ilçesinde nüfus Cumhuriyet döneminden 1985 yılına kadar nüfus artma eğiliminde iken sonraki süreçte genel bir azalma meydana gelmiştir. Nispeten coğrafi şartların oluşturduğu durumdan dolayı tarım arazilerinin sınırlı, sanayinin gelişmemiş ve ulaşım imkânlarının da kısıtlı olması ilçede süratli bir göç olayı yaşanmasında etkili olmuştur. İlçenin coğrafi özelliklerinden doğan sorunların başında nispeten yüksek ve arızalı topografya gelmektedir. Netice itibariyle bu durum ulaşımı, tarım alanlarını ve yerleşme sahalarını etkilemektedir. İlçenin gelişme gösterebilmesi için ilk olarak yerleşme birimleri arasında yüksek standartlı karayolları yapılmalıdır. Bunun yanında ilçede tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi için yeni plan ve projeler hazırlanmalıdır. Gördes ilçesinin coğrafi koşullarına uygun olarak sanayi tesisleri inşa edilmelidir. İfade edilen bu hususlara dikkat edildiğinde göç olayı sorun olmaktan çıkacak ve Gördes ilçesi gelişmiş yaşam standartlarına sahip olacaktır.

Kaynaklar

- Aydın Vilayet Salnamesi, H.1302/M.1885.
Aydın Vilayeti Salnamesi, H. 1308 (M.1890).
Aydın Vilayeti Salnamesi, H. 1314 (M.1896/97).
Aydın Vilayeti Salnamesi, H. 1314 (M.1896/97).
Aygün, S. (2003). XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Gördes Tarihi Araştırması, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Bayram, F. (2008). Geçmişten Geleceğe Gördes. İzmir: Bassaray Matbaası.
Bilgi, N. (2001). 1842 Yılında Saruhan Sancağının Nüfusu ve İdari Bölünüşü, Manisa’ya Araştırmaları, Cilt 1, 2001, s. 87-122.
Bilgi, N. (1997). “Saruhan Sancağı’nın 1842 Yılı Nüfusu”, Manisa Dergisi, Sayı, (14), s.23-32.
Bilgi N. (2003). Manisa’nın İdari Bölünüş Tarihçesi, Manisa’ya Bakış Dergisi, (2), 29-34.

- Çabuk, D. (1993). Hicri 1317 (Miladi 1899) Aydın Vilayet Salnamesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Çelik, N, Murat, G. (2013). Türkiye'de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi, İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi, (76), 45-61.
- Doğan, F. (1990). 1313 Aydın Vilayet Salnamesi, (Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Doğanay, H, Orhan, F. (2016). Türkiye Beşeri Coğrafyası, 5. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H. (2016). Türkiye Beşeri Coğrafyası, Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H. (1991). Demografya (Nüfus Bilimi), İkinci Basım, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Ofset Matbaası.
- Bozkurt, F. (2003). Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre Gördes Kazasının Sosyal ve Ekonomik Durumu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Darkot, B. (1964). Gördes, İ.A, C. IV, İstanbul, 1964.
- Demirci, A. (2000). Köyden Kente Göç ve Gerede Örneği, Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu (20-21 Kasım 1999), Gerede Belediyesi Yayınları 1, Gerede: Emin Ajans.
- Emecen, F. (1989). XVI. Asırda Manisa Kazası. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erhan, K. (2013). Gerede İlçesinin Coğrafyası, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertan, M. (2006). 19. Yüzyılda Gördes Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evliya Çelebi, Seyahatname, C.IX, İstanbul, 1935.
- Gürbüz, M, Karabulut, M, Sandal, K. E. (2003). Türkiye'den Yurtdışına Yasadışı Göçler: Pazarcık (Kahramanmaraş) Örneği, Marmara Coğrafya Dergisi, 8, 35-52.
- Güvenen, Y. (2003). Gördes, Gördes Tarih ve Kültür Dergisi.
- Haykıran, S. A. (2014). Aydın Vilayet Salnameleri'nde Birgi, Tarih Okulu Dergisi, (18), 473-501.
- Karakeçili, Y. (2016). Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Açısından Köprübaşı (Manisa), Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Karavaşin, H. (2006). Gördes ve Çevresinde Dini Hayat, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.